

(0145)

PERIODICH QUINZENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any XI

Barcelona, 30 de Juny de 1890

Núm. 239

PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	Fundador: Carlos Sanpans y Carbó	PREUS DE SUSCRIPCIÓ, PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Espanya.	15 pessetas	8 pessetas	4'50 pessetas	DIRECTOR	Cuba y Puerto-Rico.	5 pesos forts	3 pesos forts
Països de l'Unió Postal.	20	11		FRANCESCH MATHEU	Filipinas, Mègich y Riu de la Plata.	6	3'50
Números solts, 7 pesseta. — Anuncis, á preus convencionals				Administració: Gran Vía, 220.—Teléfono 130	Los únichs encarregats de rebre'ls anuncis estrangers son los		
Se publica'ls días 15 y últim de cada mes					Srs. Saavedra germans, Taitbout, 55, París		

SUMARI

TEXT.—*Crònica general*, per Jacinto Laporta.—*Nostres grabats*.—*Las Franquesas de las Cortes de Sarriá*, per Francisco Maspons y Labrés.—*Excelsior* (poesia), per Miquel V. Amer.—*La nit de Sant Joan à Catalunya*, per Francesch Carreras y Candi.—*L'Excelentíssim Sr. D. Joseph Gener y Batet*, per A. Z.—*Albada* (poesia), per Pau Berga.—*Cor y sauch* (continuació), novela, per Antoni Careta y Vidal.—*Recorts de Tarrassa*, per L. Garcia del Real.—*Revista de teatres*, per X.

GRABATS.—*Excm. Sr. D. Joseph Gener y Batet*, per Thomás Pijolliu.—*Germanets*..... per amor de Deu!, dibuix per Joan Llimona.—*Pescadora napolitana*, quadro de Rafel Senet.—*La lliçó de música*, quadro de Walther Firlé.—*Carreras olímpicas*, quadro de Joseph Sciuti.—*La nova iglesia de Montmartre, á París: Vista interior, vista exterior*.—*Tarrassa: La Presó, l Carme y l Hospital*, dibuix per J. Subietas-Lleopart.

CRONICA GENERAL

Causant l'alarma que es propia del cas, va aparèixer en alguns pobles de la provincia de Valencia una malaltia sospitosa, de caràcter epidèmic, que abiat fou identificada: se tracta del cólera morbo asiàtic, importat no se sab com ni d'ahont. Per fortuna, ls cassos no han estat molts fins ara, ni la epidemia porta trasses d'extendres com altres vegades. Lo Govern ha pres mides, les autoritats locals han fet lo mateix y's pot ben dir que ningú s'ha descuydat en lo compliment de son deber, treballant ab bona voluntat y ab plausible energia pera combatre'l mal y evitar en lo possible sa propagació.

Atribulats al devant d'un perill imminent, alguns vehins d'Alcira, que no han oblidat los serveys prestats allí pe'l doctor Ferran durant l'epidemia colèrica de 1885, s'apressuraren á venir en comissió á demanar al bacteriòlech catalá que acudís á aquella població á practicar les inoculacions anticolèriques que tan bons resultats van donar ara fa cinch anys. Y naturalment, d'aquest fet se n'han seguit no poques discussions relatives á l'eficacia del sistema profiláctic del doctor Ferran.

Ni aquest es lloch pera discutir formalment aquesta trascendental qüestió científica, ni avuy dia hi há manera hábil pera poder establir afirmacions certes

EXCM. SR. D. JOSEPH GENER Y BATET, PER THOMÁS PIJOLIU.

respecte á la major ó menor immunitat que hajan de prestar les inoculacions. Per ara creyem que no hem d'atenirnos més que als resultats obtinguts en la passada epidemia, los quals parlan eloqüentment en favor de la profilaxis del metje tortosí. De tot lo que en contra del tal sistema s'ha dit fins ara, que sapiguem, no'n queda més que un argument ab pretensions de sòlit: lo de que les estadístiques fetes durant l'epidemia de 1885 van ésser confeccionades pe'ls amichs del doctor Ferran, defensors interessats de les inoculacions. Ni val la pena d'entretenirse en combatre aquesta idea; s'ha de suposar que'ls metjes que certificaren la veritat de lo que's conté en aquelles estadístiques tenian interés en servir al doctor Ferran sense més ni més, fentse còmplices d'un engany que constituiria un crim de lesa humanitat? ¿Tots ells tractavan d'amagar la veritat, de sofisticar la ciencia á qual estudi han consagrat sa vida, fent trahició á sa consciencia honrada y malmetent sa dignitat professional? Y si axò se'ns vol fer creure, ¿qui'ns respon de la bona fé, de la honradés dels que sostenen que aquelles inoculacions van donar mals resultats?

Respectant l'opinió dels tres ó quatre sabis que s'han aplegat en la Redacció d'un diari local pera desde allí escopetejar á la reputació d'un company respectable, nos declarem francament enemics de certa mena de discussions, en les que s'hi descobrix més odi al doctor Ferran de lo que caldria pera podernos convèncer de que'ls contraris de les inoculacions profiláctiques se dexan portar exclusivament per son amor á la Ciencia y á l'Humanitat.

Dexem per un altre dia'l parlar més llargament d'aquesta interessantíssima qüestió, y acabem per avuy apuntant la noticia de que'ls subdelegats de Medicina de Barcelona se van declarar contraris de les inoculacions anticòleriques y van mostrar desitjs de que's prohibís al doctor Ferran la práctica de son sistema preventiu; y es natural: á fi de que's conega en tot que som á Espanya, vingan les autoritats mèdiques á voler lligar les mans als metjes, imposantlos fins los medis que han d'usar en cada cas especial, com si'ls subdelegats de Medicina fossen més metjes que'ls altres; però, sobre tot, que no posen trabes ni destorbs de cap mena als dignes curanderos (ab títol acadèmic ó sense) que anuncian descaradament sa industria il·lícita, estafant als pobres malalts y fent enrogir de vergonya als qu'exerexen honradament sa professió.

* *

Lo *Centre Catalá*, de Manlleu, y *Lo Catalanista*, d'Olot, han publicat lo cartell dels Certámens literaris que celebrarán pròximament, consignantse en ell l'oferta de varies recompenses á composicions de distints genres de literatura, devent ésser escrites totes elles en catalá pera'l primer de dits Certámens, y podentse usar igualment la nostra llengua en tots los temes fixats pera'l segon.

També la distingida y patriòtica associació *Centre Catalá*, de Sabadell, ha publicat lo programa pera'l concurs biogràfic de fills il·lustres de dita ciutat, l'idea de qual celebració ha sigut proposada per lo *Centre* y acceptada per l'Excm. Ajuntament de Sabadell, que ha donat ab axò una mostra de patriotisme ben digna d'ésser imitada. Lo tema del actual concurs es una Memoria biogràfica, escrita en catalá, del reverendíssim P. Joseph de Calasanz Casanovas; lo treball premiat se llegirà en una solemne sessió necrològica que's celebrarà durant la vinenta festa major de Sabadell, en un de quals dies se col·locarà, costejada per la Corporació municipal, una lápida commemorativa en lo saló de sessions, ab lo fi de que's perpetúe'l recort d'aquell il·lustre sabadellench.

* *

Ha vist la llum en nostra ciutat lo volum contennint tots los treballs premiats en los *Jochs Florals* d'enguany, axís com també los discursos presidencial y de comiat y la Memoria del secretari dels mantenedors.

Lo reputat crítich senyor Ixart ha publicat *El Año pasado*, revista literaria y artística de Barcelona en 1889, feta ab l'acert y correcció que tant distingexen á sos anteriors volums del mateix nom. També es molt estimable, en sa major part, lo quadern qu'ha fet donar á l'estampa'l *Centre Catalá* d'aquesta ciutat, insertantli'ls treballs llegits en la sessió necrològica organizada per la mateixa Societat á la memoria del justament plorat mestre en gay saber en F. Pelay Briz, y ensemps commemorativa de sa proclamació com á tal mestre; acompanya al quadern un magnífich retrato de tan excelent poeta, degut al reputat dibuxant senyor Escaler.

Més endarrera havia aparegut en un luxós volum l'hermós poema d'Apeles Mestres *Margaridó*, premiat en lo Certámen dels Jochs Florals del primer diumenge de maig de 1888. Aquesta obra valgué á son autor, á més de les més falagueres expressions de la crítica, l'obsequi d'una lluhida serenata per una nutrida massa vocal composta de varies Societats corals.

Una obra notabilíssima serà sens dubte, á judicame per sos dos primers quaderns publicats y per lo que fá esperansar lo nom del seu autor, l'*Historia de Barcelona*, escrita en castellá per don S. Sanpere y Miquel y luxosament editada per la casa del senyor Aleu, d'aquesta ciutat. Dexant en banda'ls curiosos datos, en sa major part desconeguts dels que fins avuy han escrit d'història barcelonina, ha de contribuir no poch á la válua de la que'ns ocupa la reproducció en ses planes de quadros notables d'assumptos referents á Barcelona, axís com de vistes antigües y molt poch divulgades.

* *

Lo *Centre Catalá*, de Madrid, ha celebrat ja sa sessió inaugural; circumstancies imprevistes feren que lo qu'havia d'ésser una manifestació del esperit regionalista que deu animar als catalans residents á la capital espanyola, vingués á resultar una solemnitat acadèmica, y com á tal freda y sense trascendencia de cap mena, y molt menys profitosa pera la causa del catalanisme. Privats, en efecte, d'encarregar-se del discurs d'inauguració, per les circumstancies dament dites, axís lo doctor Letamendi, president del *Centre*, com son vicepresident lo senyor Baró, tocá la tasca de ferlo al senador senyor Bosch y Fustegueras, que pertany al partit anomenat *reformista*. Es de doldre que'l senyor Bosch no sabés ó no volgués inspirarse en son discurs en lo verdader concepte del catalanisme; puig ja al principi negá lo fi primordial de l'institució del *Centre*, adelantantse á l'acusació que al mateix podrian dirigir alguns de que Associacions com la que s'inaugurava en aquell acte fomentavan lo regionalisme. S'ha de creure, emperò, que les idees expressades en lo parlament del senyor Bosch son personals d'aquest senyor, y de cap manera les que'l novell *Centre* vé á propagar, que son les consignades valenta y eloqüentment en la notable circular publicada pe'ls organizados de l'Associació, en la qual s'hi veu lo més decidit afany per la reivindicació dels drets de Catalunya. Nos oblidavam de dir que'l discurs inaugural del *Centre Catalá* fou pronunciat en llengua castellana, ab la correcció y galanura d'estil que fan s'ascolte ab gust al senyor Bosch y Fustegueras sempre que pren part en les bregues parlamentaries de l'Alta Cambra, de Madrid.

* *

En la vila de Sceaux s'ha celebrat aquest any, al

igual que'ls passats, la festa dels felibres de la Provensa. Fou president efectiu de la festa felibrenca d'enguany M. Sextius Michel, qui en son discurs volgué demostrar l'amor que senten los felibres per «Fransa entera», encara que no més «besen una punta del seu vestit». Pera president honorari havia estat elegit lo sabí mestre del Colegi de Fransa M. Michel Bréal, ben conegut y significat per son entusiasme per les llengües de carácter regional, y certament fou son discurs la nota més sortint de l'aplech literari de Sceaux; en ell son notables aquestes paraules que posan de relleu l'estima del eminent professor per les tendencies regionalistes: «L'unitat nacional no ha de tèmmer res d'aquestes aspiracions; al contrari, deu aprofitarne un augment de forces. L'amor de la província es fet de la mateixa fusta que l'amor de la pátria; un poble que té sa nacionalitat pera defensar, no pot creures may en poder de rahons de sobres pera estimarla.....» Y després, parlant de la germandat entre la llengua oficial francesa y'ls *patois*, ab relació á llur ensenyansa en les escoles, ho fá ab la següent hermosíssima alegoria: «.... son dos germans. Lo *patois* es lo germá petit que s'ha quedat á casa mentres que'l gran corria mon, adquiria instrucció, conversava ab homes importants y s'enriquía en saber y en honra. Però, en cambi, lo germá petit, que no s'ha mogut del poble, coneix mellor les tradicions, s'entén més de les coses familiars de la vida, sab lo veritable nom de les flors y dels aucells, y té paraules enciseres pera expressar tots los sentiments de l'ànima y pera anomenar totes aquestes coses delicades y volgudes en les quals está suspés lo nostre cor.»

* *

Dolorosíssima sensació va causar lo desgraciat succés del 17 de maig en la Habana; l'incendi de la ferreteria dels senyors Isasi y C.^a va costar la vida á un gran número de persones distingides d'aquella capital, pertanyents al cos de bombers, justament famós per sa especial organizació; d'entre les runes del edifici incendiat se van traure més de 30 cadavres, y'ls ferits puján á una xifra respectable.

Al escamparse la noticia de la catástrofe, la ciutat en pes demostrá son dol; l'enterro de les víctimes, que fou á cárrech del Ajuntament, constituí una solemnisíssima manifestació que no té igual en la historia d'aquella terra. S'obrí tot seguit una suscripció pera socórrer als necessitats d'entre'ls que sufriren tan tremenda desgracia y pera axecar un monument que perpetúe'l recort dels que hi van perdre la vida; á la primera setmana d'obrirse aqueixa suscripció ja's van recollir més de cent mil duros, lo qual dona idea dels sentiments caritatius dels cubans y de lo general que fou lo dolor causat per aquell trist succés.

J. LAPORTA.

NOSTRES GRABATS

L'Excm. Sr. D. Joseph Gener y Batet.

En altre lloch trobarán nostres abonats l'article qu'acompanya á aquest grabat.

¡Germanets.... per amor de Deu!

Tal volta una viuda, tal volta (lo qu'es molt pitjor) una dona abandonada del marit, implorant la caritat pública, vergonyosa, ab son fillet á la falda, que no troba en la mamella materna l'aliment que necessita..... véus aquí'l dibuix que'ns ofereix avuy en Llimona, un dels pintors que més honran á la nostra terra.

No cal pas afegirhi res més: la figura dibuxada diu més ella sola que totes las paraules nostres.

Pescadora napolitana.

Lo senyor Senet es un dels pintors que poden bonament suprimir la firma en los seus quadros; s'ha fet ja tant

una manera propia de sentir las figuras, que axis qu'un veu un quadro seu ja endevina l'autor. Axis passa ab lo que publiquem en aquest número.

La lliçó de música.

Una colla d'amigas que s'han convingut per fer un coro, s'ensejan á casa d'una d'ellas, devant de l'avia, que segueix ab atenció'ls progressos de las joves artistas; quan estarà ben ensajat, ¡quín cop farán á la parroquia en lo mes de María!

Aquesta es l'escena pintada per Firlé, y que reproduhim en la doble plana d'avuy.

Carreras olímpicas.

Per més difícil que semble fer res nou en aquest género tan explotat, lo verdader artista sempre troba manera de fer alguna cosa més de lo que ja s'ha fet, ó al menos alguna cosa de diferent. Lo quadro de Sciuti ho proba, ab son moviment y animació, y ab la correcció del dibuix.

La nova iglesia de Montmartre á París.

Aquestas duas vistas, exterior é interior, de la gran basílica que l'esperit religiós dels francesos está axecant al cor mateix de París. Es una obra colossal que honrarà á la generació que l'haurá realisada.

Tarrassa: La Presó, l' Carme y l'Hospital.

Un dibuix més per acompanyar los articles que'l señor Real va publicant en aquests números.

LAS FRANQUESAS DE LAS CORTS

DE SARRIÁ

En los derrers números de LA ILUSTRACIÓ lo senyor Laporta ha publicat uns curiosos articles sobre'l poble de Sans. Axò m'ha recordat que ab motiu d'estudis sobre'l Vallés tenia unas notas que podían servir pera la historia de son vehí'l de las Corts de Sarriá.

Encara que simples indicacions, tal com las poso, crech que no desplaúran als llegidors.

Las *Franquesas* era una comarca, dintre'l Vallés, franca de tot tribut y poder senyorial. De aquí son nom. Principalment la componían quatre pobles: Corró de Munt, Corró de Vall, Marata y Llerona; també tenia agregadas algunas masías y terras, per exemple, ca'n Puig del terme de Martorellas y altres d'aquella part del Vallés, y molts pobles volían pertènxhi. Mollet, Parets y Gallechs, per exemple, algu nas vegadas disfrutaren de sos beneficis, com Vila-major, *Carotituli* (Cardedeu), Alfou y Santasusagna. Però qui verament hi formá part ab tota plenitud de drets fou lo que avuy es poble de las Corts de Sarriá, ab la quadra, ó poble també avuy, de Sant Just Desvern, que era lo que'n deyan las *Franquesas del Llobregat*. Anotant los privilegis ó las concesions á favor de las *Franquesas del Vallés*, se tindrán los que regían en lo territori de las *Corts*, que s'anomenan de Sarriá per pertènxer á la parroquia d'aquest poble.

Son los següents:

1. Privilegi del rey D. Jaume I.	20 Juliol.	1219.
2. Privilegi del matex rey, confirmatori del primer.	17 Maig.	1267.
3. Sentencia del rey D. Jaume I.	16 Janer.	1274.
4. Privilegi de D. Pere II.	5 Janer.	1283.
5. Privilegi del rey D. Alfons III.	28 Novembre.	1331.
6. Privilegi del rey D. Pere III.	30 Novembre.	1339.
7. Privilegi del matex rey.	21 Setembre.	1340.
8. Privilegi del matex.	7 Decembre.	1350.
9. Ratificació per lo matex rey dels anteriors privilegis.	10 Febrer.	1361.
10. Privilegi del rey D. Pere III.	30 Decembre.	1372.
11. Sentencia del matex rey.	24 Mars.	1374.
12. Privilegi de dit rey D. Pere III.	23 Desembre.	1385.
13. Conveni entre la Ciutat de Barcelona y Las <i>Franquesas</i> .	3 Agost.	1387.
14. Privilegi del rey D. Joan I.	3 Setembre.	1390.

15. Privilegi del matex rey.	26 Juliol.	1393.
16. Privilegi del rey D. Martí I.	18 Novembre.	1398.
17. Privilegi del matex rey.	25 Maig.	1401.
18. Sentencia de D. ^a María llochtinent de D. Alfons IV.	16 Febrer.	1439.
19. Privilegi del rey D. Joan II.	18 Agost.	1474.
20. Privilegi de la reyna D. ^a Joana y D. Carlos.	30 Juny.	1519.
21. Privilegi dels matexos.	1 Decembre.	1563.
22. Privilegi del rey D. Felip III.	13 Juliol.	1599.

Per dits privilegis se declarava á las *Franquesas* francas de tot tribut feudal, axis com de tot altre dret ó pago, fins del de *coronatje*, que es lo quin se exigía ab motiu de la coronació dels reys. De tal manera, que havent pretés lo rey don Martí que contribuïssen las matexas á lo gasto de sa coronació, y haventse arribat, á pesar de sa oposició, al extrem de obligarlas á depositar la cantitat que senyalat se las hi havia, foren deslliuradas de tal pago y manat tornárlshi lo dipòsit, en virtut de lo expressament manat en lo privilegi de 25 de maig de 1401, confirmatori dels de los reys don Pere III y don Joan I.

L'únich tribut á que se'ls podía obligar era á lo de *alberga*, axò es, á lo que s'exigía pera contribuir á los gastos del hospedatge d'un rey quan anava á una població.

En dits privilegis se reconeix també á lo territori de las *Franquesas* tota la plenitud de sa jurisdicció, axis civil com criminal, y per lo tant la facultat de elegir y nombrar ell mateix á son propi batlle; prevenintse expressament que ni lo governador de Catalunya, ni'l veguér de Barcelona y Vallés, que com se sab era una matexa persona, ni'l subveguer del Vallés, ni oficial altre poguessin may exercir gens de jurisdicció en lo dit territori. Axis ho prescribexen de una manera terminant los privilegis de 1267 y de 1390, ratificats per lo de don Joan II de l'any 1474, en lo qual, pera expressarho més terminantment, se prescribeix que sols lo rey ó son primogènit, quan se trobin en dit territori, podrán exercirla; mes ningú més.

Per lo privilegi del rey don Joan I, de 26 de juliol de 1393, se va concedir á las parroquias y llochs que constituïan las *Franquesas* lo poderse congrega pera tots los assumptos que s'esdevinguessen en bé del comú, sempre que fos del seu voler; que establissen ellas matexas sas particulars ordinacions, y que quiscun any pera la festa de Sant Lluch anomenessin quatre Jurats, y dotze prohoms, y també altres quatre persones, de entre las quals lo rey elegía lo qui havia d'èsser batlle. Axò's feya á veus; mes sembla que ab lo temps, quan ja comensava un xich nostra decadència, n'exían d'exa forma d'elecció grans disturbis y dissidencias, y fou previngut, á petició de las matexas *Franquesas*, que la forma de nomenclament fos per insaculació, á sort, trets de las diferents bossas que's crearen. Una bossa era pera los qui podían ésser elegits batlles, altre pera homens Jurats y altre pera prohoms; en la primera s'hi insaculavan tres noms, d'entre los quals lo rey elegía; la insaculació tenia lloch en lo día de Sant Lluch, y's feya cada tres anys. Axis ho previngué don Felip III en son privilegi de 13 de juliol de l'any 1599. També concedí en ell que en las *Franquesas* hi hagués mercat lo divendres de cada setmana, gosant de *guático* ó salvoconducto los que hi anessen, y que poguessin tenir fleca ó forn de pá y taberna propis.

En dits privilegis y en quiscun d'ells en particular prometen los reys no alienar jamay lo territori de las *Franquesas*, al qui declaran ésser ara y sempre en salvaguardia real y unit perpètuament á la real corona. Axò ja li concedí lo gran don Jaume I, tant amich de las llibertats comunals. Desgraciadament, cada volta que'ls reys necessitavan diners, ja pera ocórrer á los quantiosos gastos de la guerra ó de la reconquesta, ja pera los de las festas reals, debían trencar la paraula y vendre lo que promés havían no ferho. La historia n'está plena, y las *Franquesas* no

podían lliurarse á la lley general. De aquí las repeticions continuas en tots los privilegis de obligarse á no tornar á alienarlas. Don Pere III, en lo privilegi de 1385, hi anyadeix que si ell ó sos successors tornessin á ferho, ans de lliurarse la possessió al nou adquirent, tot lo territori de ditas *Franquesas* fos adquirít y lucrat per la ciutat de Barcelona; y don Joan II, en lo de 1474, diu que qui obtindrà gracia de alienació de ellas, sía tingut incontinent per enemich del senyor rey y li sían confiscats tots los seus bens y altre tant sía incorregut en pena de cinch mil florins d'or, y si vol exercir jurisdicció, si'l matan, los homicidas estan remesos per lo rey. Prevé també que lo veguér del Vallés en dit cas ha de donar ajuda y socors al de las *Franquesas*.

Aqueix matex privilegi de 1385 fá á eix territori carrer y part de la ciutat de Barcelona, ab dret de usar de tots los privilegis, concesions y prerrogativas de que la matexa gosava. Concesió de gran preu en aquell temps, que feu extensiva també á las parroquias de *Mollet*, de *Parets* y de *Gallechs*. Per axò en la plassa de *Corró de Vall*, punt principal de las *Franquesas*, hi há una pedra axecada, que era ahont hi fermavan los criminals, ab lo escut y armas de Barcelona, y en lo frontispici de la iglesia de *Mollet*, y en la notabilíssima pica d'aygua beneita de la mateixa hi há esculpit lo matex escut y armas.

La ciutat de Barcelona, per medi de un síndich anomenat al efecte, devant l'universitat d'homens de las *Franquesas*, convocada expressament per lo batlle de las matexas, ne va pendre possessió ab totas ceremonias, y desde llavors varen quedar agregadas á nostra ciutat pera gosar de sos privilegis.

Lo senyor Fiter é Inglés, en sa *Excursió històrica pe'l pla de Barcelona*, que va publicar en lo *Anuari de la Associació d'Excursions catalana* de l'any 1881, página 174, inserta casi en sa integritat lo referít important privilegi.

Que lo territori de las *Corts de Sarriá* pertènxia y formava part de las *Franquesas*, gosant per lo tant de totas sas franquicias é immunitats, ho proban, entre altres documents, una sentència donada per lo rey don Jaume I en lo día 17 de las kalendas de febrer de 1274, en la qual se absol á los habitants de las *Corts*, com formant part de dit territori, del pago del dret de lleuda de vi y del de mesura de blat, del que las *Franquesas* ne estavan lliures; lo privilegi del any 1385, publicat per lo senyor Fiter; lo del rey don Felip III de 13 de juliol de 1599, també abans mencionat, en que se prevenia expressament que lo batlle de las *Franquesas* podía crear llochtinent en las *Corts de Sarriá y Quadra de Sant Just Desvern*, pera que hi exercís tota sa jurisdicció, á no ser que lo propi batlle hi fos, que allavors aquest l'exercía; lo dret que tenia lo mateix batlle de nombrar lo notari de ditas *Corts*, etc., etc.

En quant á dita notaria, que en sí portava també la escribanía, tot lo qual proba la importancia de aquest territori, lo llochtinent del batlle general de Catalunya, en nom del rey don Felip IV, la revertí en son poder y provehí la notaria á favor de Peré Pau Vives, notari de Barcelona, mediant escriptura de establiment perpètu per ell y sos successors, de fetxa 18 de janer de 1627.

Pera saber lo territori que comprenían las *Franquesas del Llobregat*, basta copiar un document que obra en mon poder, tret d'un trasllat; va ab sa matexa ortografia:

«MEMORIAL de totes las cases que son de la Jurisdicció y districte del Batlle de les *Franquesas* així de les *Corts de Sarriá* com de Sanct Just des bern.

La Quadra de les *Corts de Sarriá* se esten de la Creu de Sarriá tot camí fondo avall y per la Riera de Magoria fins al camí Real que ba del portal dels Tallers á Esplugas que es la Creuheta de fusta prop la olivera redona, de dita Creu, fins á la riera blan-

ca y la dita Riera discorra fins una Carretera que va á la Torra Marina, y per lo costat del sol hixent de dita torra va al turo de Puigdossa tot serra serra fins al torrent de la Llissa de Sancta Eularia y tot torrent avall fins al clos de D Joan Malla: y seguint lo camí sota de dit clos fins á la Creu sobre dita de Sarriá: La qual Quadra es de la Jurisdicció y districte del Batlle de les Franqueses y en aquella te tota la Jurisdicció aixi civil com criminal al-

ta baixa mer mitg imperi, totes les cases que son en dita Quadra y Jurisdicció, y les que si faran de nou son franques de Cops, lleuda, y mesura, y es de tot allo que compreran y bendran los de Sarriá, son los següents.

Dins de esta rodalia hi ha xeixanta cases grans à rahó de buit

animas quiscuna son.	480
Y sent seixanta quatre á quatre quiscuna.	656
Suma.	1.136»

Com se veu, donchs, lo territori de las *Corts* ha sigut sempre distint y separat del de Sarriá. Se'l anomená ab aqueix nom perque dada la escasedat de parroquias que hi havia en la Edat Mitja, tot lo

GERMANETS..... PER AMOR DE DEU!, DIBUIX PER JOAN LLIMONA.

territori enclavat en una d'ellas prenia lo nom de aqueixa, y aixís succehí á las *Corts*.

Al caure en desus, per lo transcurs del temps y lo nou modo d'esser de la societat, los antichs privilegis, comensá la lluyta entre lo poble de Sarriá y lo territori de las *Corts*, aquell pera incautarse y considerar com un tros propi á aquest, y aquest pera sostenir sa llibertat é independència, ja que sembla també que desde la nova organisació donada á Catalunya per lo Decret de Nova Planta lo batlle Real era lo qui anomenava al batlle de las *Corts*.

D'axò s'originaren varios conflictes. Un d'ells

tingué lloch en l'any 1814, que motivá una demanda judicial, presentada á nom dels següents vehins de las *Corts*: Anton Cuyás y Piera, Benet Rosés, Grau Piera y Cuyás, Joseph Sagués, Joaquim Closas, Vicens Piera y Llopart, Grau Piera y Batllori, Anton Piera y Batllori, Jaume Piera y Rosés, Benet Piera y Rosés, Francesch Martí y Vicens Piera y Amigó, pagesos; Pere Crespi, sastre; Joseph Deu, mestre de minyons, y Salvador Anglada, ferrer. En ella alegavan que fins á l'any anterior havían elegit son batlle, haventho sigut lo referit Joseph Sagués; mes que en aquell any se'ls hi havia perturbat

lo dret de ferho per los vehins de Sarriá, qui havían volgut elegirlo ells, y finian per demanar que se'ls amparés en aquell y reconegué lo dret de tenir Ajuntament distint, separat é independent del del poble de Sarriá.

A pesar de tot formaren part del matex, fins que modernament n'han sigut separats, essent, com son avuy, las *Corts* poble per sí sol, ab notables edificis públichs y grandiosas torres que lo fan una de tantas poblacions agradosas y bonicas del pla de Barcelona.

Mars, 1890.

FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS.

PESCADORA NAPOLITANA, QUADRO DE RAFEL SENET.

EXCELSIOR

Original de Longfellow.

Quant lo silenci y l'ombra de tot s'ensenyoren
un bell jove, callat, pujant va sol de vespre
per la neu y pe'l glaç al cim d'aspre montanya
portant una bandera ab esta veu inscrita:
Excelsior.

Pensativa es sa faç. Devall de ses palpebres
com un glavi desnú llampega sa mirada.
Munta, munta, y ab veu tot ressonant y altiva,
que'ls pastors desconexen; va dihent esta paraula:
Excelsior.

Y caminant encontra dins la tranquil cabana
fent rotllo la familia en torn del foch alegre,
projectant sa claror per la vall tenebrosa.
Consiros se la mira, y diu mentres s'allunya:
Excelsior.

«¡Oh! ten compte, li diuen los vells d'aquell vilatge,
pregon es lo torrent, la via molt estreta,
y ja's veu allí baix qu'avança la tempesta.»
A aquest avís respon la veu del jove y clama:
Excelsior.

«¡Oh! ten compte, ten compte, li diu la bella jove,
resta, roman aquí.... ¿Cóm anarte'n desitjas?»
Brilla y salta del ull del peregrí una llàgrima.
Se detura, y llançant un gran sospir contesta:
Excelsior.

«¡Oh! ten compte, li diu lo caçador qu'arrera
may torna pe'ls perills que hi há en la terra y l'aygua;
¡guarda't de l'avalantja y dels avenchs y roques!»
De nou esta paraula ressona en les altures:
Excelsior.

Sobre'l mont Sant-Bernat en les capelles tristes,
en los camps desolats per l'hivernada eterna,
los feels á llurs vots, los bons religiosos
senten un dematí que per l'espay ressona:
Excelsior.

Un gos de Sant-Bernat dintre la neu descobre
un jove viatjer, del tot glaçat, inmóvil,
conservant en sa má, sens força, la senyera
sobre la qual se liti aquesta gran paraula:
Excelsior.

Allí, l'ull apagat y sens color de cara,
mes bell y sonrient jau com dormint lo jove,
y en lo cel, clarejat per l'aua matinera
desobre un raig de llum diu una veu angélica:
Excelsior.

MIQUEL V. AMER.

LA NIT DE SANT JOAN Á CATALUNYA

Y'L SOLSTICI D'ESTIU

La nit de Sant Joan en lo solstici d'estiu, ab son originalíssim aspecte de general mohiment, gatzara y prácticas supersticiosas, presenta un conjunt de ritus tradicionals molt dignes d'estudi, no sols en nostre Principat, sino també en las demás regions y países, per lo que hi barrejan á voltas aquesta mateixa credulitat y senzillesa, ja que quasi sempre las veyem perdentse en lo misteri de llunyans sigles.

Pretenen alguns que part d'aquexas tradicions, la del foch, per exemple, s troban relacionadas ab la vida del Sant, quan en res sabem trobarhi tal relació, en l'abans dita explicada per Belítho, en lo sentit de aludir ab lo resplandor de las fogueradas á la llum divina que anunciava al mon Joan Baptista, lo precursor de Jesucrist. Y per més que'n certas poblacions de Alsacia y Lorena lo rector y'l batlle, en processó, precehíts de la 'creu parroquial y seguits de tot lo poble, son los quins encenen la foguera, y mentres la flama guspireja van voltantla cantant certas oracions y conclouhen benehint-

la, ¿nos probará altra cosa sino que nostra religió ha encaminat vers la ortodoxia certas antigüas prácticas paganas que, encara ben iguals á l'alsaciana, com més avant veurèm, se conservan avuy día en la Iglesia?

A Barcelona, reflexo de lo que succeheix en tota la terra catalana, la nit de Sant Joan de ningú passa desapercibuda, mentres veyem agonitzar lo popular Carnaval ab llurs bojerías y excessos. Ja cap al tart, collas de noyets, captant de casa en casa fustas, mobles y trastos vells, entre'ls quals jugan lo principal paper las escombras y cadiras desllorigadas, preparan enormes piras en las cantonadas dels carrers, baix la reglamentació del municipal de punt, que cuyda no's perjudique als edificis vehins ni als arbres de las vías ni á la circulació dels carruatges. A dos quarts de nou mostran las bromas tintas rogenças, com si presenciessen lo incendi de una ciutat populosa, y no es sino que hi reflectexen cent fogueras, quinas flamaradas se axecan en mitj de gatzara per tots los barris de Barcelona.

Altre temps las dominava á totes una encesa al cim del gótic campanar de la Seu, com se veu en lo «Dieteri» del Arxiu municipal. Carrers, passeigs, teatres, cafés y pastelerías's veuen atestats de gent, pus totes las classes socials, á sa manera y segons llur posició, s creuen en lo cas de passar en vetlla la nit del 23 al 24 de juny.

Las montanyas de Catalunya donan senyals de vitalitat ab las grans fogueras que sens excepció aparexen en totes ellas, y no pas sempre com á obra inconscient de noys ó diversió de arriscats montanyesos en son afany d'encendrelas en cims ó singles vulgarment celebrats en la encontrada com de mal pujarhi, sino que n'hi han que indican la celebració de un ritu extrany pera'l qual se fan imprescindibles (1). Un rústech triumvirat de tamboriner y dos flautistas, primitiva orquesta campestre que'l modern piano de manubri fá fugir y arrecona á llochs amagats, dedica sas mellors melodías á quiscuna de las fogueras que troba en son camí, mentres animats pel xibarrí y empaytantse'ls uns als altres, las saltan atrevits minyons.

No parla mal un autor moderno (2) forjantse en sa imaginació la idea de trobarse contemplant una festa de iberos celebrantne al só de llurs timbals, al devant de una foguera, que era símbol de l'activitat solar, l'arribada del solstici d'estiu, idea que apoya ell en la fermesa de las generacions en guardar la tradició primitiva y trobarse en us exá costum ni més ni menys que quan s'encenían en honor de Jaungoicoa ó de Baal, durant la época de nostres primers pobladors. Los brahmistas celebran encara lo solstici d'estiu ab festas religiosas semblants á las d'aquells, ab lo nom de *Festa del Foch*.

Refereix detalladament lo indicat autor una práctica molt en boga entre nostres pagesos pera curar trencaduras dels infants per medi de l'alzina sagrada, simulacre del deu dels celtas. Escullit un roure ó una alzina de tronch tendre y prim, hi fan un tall prou gros per poguerhi passar l'infantó. Desseguida, gracias á la flexibilitat de la fusta verda, la reduhexen á una forma elíptica per medi de tascons convenientment colocats en la esquerdá.

A mitja nit, é iluminantse ab una foguera encesa al peu del arbre, la mare y'l pare, ó'l padrí y la padrina, s van passant l'un al altre l'infant per dintre de la obertura del arbre, pronunciantne aquestas, que aquí son sacramentals, paraulas:

—Trencat te'l dono.
—Guarít te'l prenh.

(1) *Las hogueras de San Antón* es una bonica narració de Sofía Tortillán (*Costumbres populares*), de una costum d'encendre fogueras á Palencia, semblant á la descrita, si bé s'escua al 17 de janer: son veritable origen no ha pogut averigua'l la ilustrada literata. Aytal antigua tradició dels fochs en día determinat del any está extesa per Espanya, Portugal, Fransa, Inglaterra, Alemanyá, Italia y varias nacions de América. Fins al sigle XVIII contribuieren á la festa los gats y alguns aucells que eran llansats á la foguera. A París va introduhirshi solemnement la costum lo 23 de juny de 1473, á mitja nit.

(2) Pellicer y Pagés, en la seva obra *Iluro*, pág. 143.

Mentres tant, los espectadors cantan ab accent ferm y calmós la següent invocació, que deu ser en comptes del ensalm gentil:

Sant Joan Baptista,
apòstol y evangelista:
per la virtut que Deu vos ha donat,
guaríu lo noy de trencat
¡ben aviat!

Inmediatament despullan al nen del envenatge que l'embolcalla, y ab ell ajuntan y lligan lo tronch en sa posició ordinaria. Si ab lo temps aqueix no's mor, es senyal de que'l petitó s'es guarit; si es al revés, la trencadura quedarà incurable.

Veusaquí l'antiquíssima costum del roure ó alzina de Sant Joan, ben segur la més original de nostres pagesos y la més arrelada. La veyem practica da en poblacions de distintas regions catalanas, si bé ab lleugeras variants en sa forma. Axis, en certs pobles tenen un roure vell ó famós que'l curios turista'l trobará plè de pellingots y pedassos. Son las reliquias d'envenatges infantils depositats allí com una oferta pels pares de nens curats la nit de Sant Joan, mercé al contacte ab lo tronch miraculós, ofertas respectadas en aquell siti com públich testimoni, fins que'l vent y las plujas's cuydan d'escampar los últims trossos.

Altra propietat se atribueix també al foch de Sant Joan, y es la de curar al malalt que á peu nú trepitja las cendras fumejants. Té analogía ab la cerimonia brahmista, que está en vigor al Indostán, quan, conclosa la processó que porta las estatuas de Dharma Radja y de sa esposa Deobadi, al entorn de un grandió braser format de carbons encesos, los *tapasvis* se passetjan descalsos per las brasas, sagradas en aquell moment, per purificarse y fer penitencia.

En algunas poblacions de la Seu d'Urgell, á las fogueras encesas aquests días'ls hi donan lo típic nom de *fallas*, nom que recorda la paraula árabe *falya*, que vol dir resplandor. Y quan saltan las fallas los noys, ho fan acompanyantse ab la cançó:

Sant Pere y Sant Joan,
guardeunos de pesta y ronya
tot l'any.

Ab lo qual sembla que aludexen á las qualitats purificadoras que antiguament s'atribuhían al foch, en unió y armonía ab la patronímica intervenció de nostres Sants en la patria celestial: consorci de prácticas catòlicas y paganas.

A mil fatillerías s'entrega'l poble en exa tradicional nit, sia creyentlas de bona fé, sia pera servir de ignocenta diversió ó esbarjo, ó bé cubrint ab las apariencias de passatemp un fondo de credul dubte que'l conduheix á mirar ab interés é ilusió lo resultat del experiment ó del conjur. Sería llarch lo catálech, si'ns proposassem contarlas totes ó explicarne los múltiples detalls ó variants; per axò, y á fi de no abusar de la benevolencia del lector, no més n'apuntarem unas quantas per mostra.

Se creu que l'ou del día, tirat en un got d'aygua, que segons algú convé sia beneyta, al punt de la mitja nit, serveix pera endevinar la noya quina professió ó carrera tindrà l'espós que la sort li depare. La clara del ou, quan reposa, pren una forma determinada, y per ella deu deduhirse la predicció; v. g., si de taula, escribent ó notari; si de llanxa, mariner; si d'aixada, pagés; etc. No cal dir que la ilusió entra per molt en lo resultat.

Las donzellas y llurs galans son las que prestan major contingent á la predicció. Per medi de tres fabas, una entera, altra pelada y la tercera á mitj pelar, prenentne una al atzar en la hora clássica de las bruxas, segons quina surt, s'indica si tindrà un nuvi rich ó pobre, jove ó vell, etc. Pera saber quans anys tardará á casarse, sembra vint ó més ciurons en terra humida, y equival á aquell número lo dels

que han brotat l'endemà. Si'l dubte estriba en conèixer quin dels seus preferits ò pretendets se casarà ab ella, escriu sos noms en petits papers que, cargolats convenientment, sumergeix en un vas plè d'aygua, y consistirà la predicció en lo nom que l'endemà surt més desdoblant. En aquests casos es freqüent l'us d'aquesta cobla ab ribets de oració:

Sant Joan Baptista,
apòstol y evangelista,
flor de las flors,
feume surtir l'art
del meu espós.

La propietat atribuïda á las herbas no's pas poca. Remy segur per mal ò talls á las mans y als dits diu que's frega's ab lo such de la primera planta que al camp, al bosch ò al camí s'encontra més á prop quan toca la sexta batallada de las dotze en la vehina iglesia. La flor del cart y la grana de la falguera son de las privilegiadas aquesta nit. A la primera, per suposarse que creix hont se vulla que's pose; y axís la retallan capritxosament ab unas estisoras y la ennegrexen al fum, observantse fàcilment l'endemà lo que ha crescut; quals flors constituïxen per las noyas altra fórmula freqüent d'endevinació. La tradició de la falguera, tal com la trobem contada en una de nostras publicacions regionals (1), consisteix en creure que s'ha de cullir ab molt cuydado la grana al punt de la mitja nit, posant dessota un mocador de seda ab nou dobles pera recullirla quan cayga. Però diu que s'hi mou tal soroll y terratrèmol, que poch's homes hi há tan valents que no reculin de l'empresa. En cambi, lo que s'hi arrisca té assegurada la fortuna mentres viu, poguent ferse estimar de quantas donzellas vulga. Pels pobles de la ribera del Ebro está en boga la següent cobla, dedicada á la falguera:

En el puerto hay una yerba
que falaguera se llama,
que en la noche de San Juan
s'espotsa, floreix y grana.

També al NE. de Catalunya s'aludeix á las propietats miraculosas de las plantas en la dita popular, pera expressar que alguna cosa es difícil d'obtenir, *vol totas las herbas de Sant Joan*.

L'aygua participa també de molta virtut curativa; axís veyem existent la costum de banyarse al ayre lliure abans de sortir lo sol, ò sia abans de que concloga la miraculosa rosada de Sant Joan; y altres, més amants de conveniencias, se contentan en ferho ab aygua dexada á la serena.

Entre'ls recorts que'ns restan dels pas d'exas tradicionals costums per l'Edat Mitja, creyem curios apuntarne un referent á la rosada. Nos ha sigut tramés en forma de curiosa y familiar carta escrita per nostre rey Martí I l'Humà, á 15 de setembre de 1406, en la qual manifesta ésser exacte lo dit per llur artífice ò sirvent Bernat Calopa, de no haver sigut tret á la rosada de Sant Joan un ventall que acabava d'estropellarseli. Y que tampoch hi fou exposat un altre ab que allí (Valencia)'s ventava. Y conclou dihent: «Aquests ventalls que'ns ha tramés voldríam saber si'ls has fet batejar al riu Jordá, ò embalsamar pera conservar llur joventut, ò si enguany los has tret á la rosada de Sant Joan, pus tan bonichs son, que desitjaríam que, servint-nos continuament, de vells no morissen» (2). Bonica pregunta que'ns dona á comprendre lo que alas-

(1) Butlletí de la Associació d'Excursions Catalana, any 1387, hont trobará'l lector altres pormenors.

(2) Lo text, tal y com va escrit en l'original del Arxiu de la Corona d'Aragó, es lo següent: «Lo ventall que'ns digues que nol havíem tret al rós de Sanct Johan, vos atorgam que ver era. E que aytanpoch hi era estat tret un altre ab quens ventavem aci.» «Los dits ventalls que'ns havets trameses volríem saber si'ls havets fets batejar á flum Jordá, ò embalsamats per conservar lur joventut ò si'ls havets trets enguany al rós de Sanct Joan, car tan bells son que desitj havem que servint á nos continuament per antiquitat no perissen.»

horas tenía més anomenada de conservar inalterables los objectes, ressaltant en primer lloch la rosada de Sant Joan.

Finalment, la paraula *verbena* ab que designa la llengua castellana á las nits de Sant Joan y de Sant Pere, ò sia al vigorizador solstici d'estiu, ¿no té un sabor del paganisme romá y de sas maquinacions? Donavan aytal nom á una herba sagrada, d'eficás remey pels mals del cos y purificadora de las casas. *Verbenaca* ò *verbena*, en sentit més ample, significava tota lley d'herba presa d'un lloch pur y net, com també'l ram, vara ò fullas d'arbres sagrats, v. g., llo- rer, oliva, murtra. Diu Dioscórides que era creencia que regant lo lloch hont se fan los convits ab aygua que hagués contingut en remull la verbena, per virtut de llur influencia regnava extraordinari regositj entre'ls convidats. Tenia varis usos: axís, servia pera purificar los altars de Júpiter després del sacrifici, de beguda pera unir dos cors separats per l'odi, etc.

Favrot afirma que la especie nomenada *verbena officinalis*, ò herba sagrada pel poble, extesa per tota Europa, fou venerada dels antichs druidas.

F. CARRERAS Y CANDI.

EXCM. SR. D. JOSEPH GENER Y BOTET

Res plau tant com tenir ocasió d'ocuparse dels distingits patricis qu'honran á Catalunya més enllá dels confins del Principat, com avuy fem ocupant-nos del catalá qual retrato publiquem.

Fill d'humil familia del Arbós—ahont nasqué en 30 de novembre de 1831—puig son pare fou constructor de carros en aquella heróica vila, ben prest hagué de comprendre l'honorat menestral que eran estrèts los horisons limitats del poble pera qui desitjara desplegar un vol d'áliga per més amples espays; y donant alas al geni emprendedor del jove, deixá que's dirigís á Cuba, ahont desembarcá lo any 1844.

Al cóstat de un oncle, establert á Pinar del Río, trobá calor y acullida, ensemps que guía y exemple en los primers passos de sa carrera mercantil, que continuá després sol, de dependent de comers á la Habana, fins á l'any 1851, que torná á Vuelta Abajo, ahont, ja expert y entregat á la febre dels negocis, desenrotllá sa activitat ab la fortuna ab que la sort premia'ls fruyts de la inteligencia y las suors del treball.

En 1865 aixecá'l superb monument—que bé mereix aquest nom la fábrica de tabacos «La Excepción»—qu'es ergull de la industria cubana, essent sos productes universalment coneguts per la rica fulla de las celebradas vegas del Hoyo de Monterrey, del terme de San Juan y Martínez. En la Exposició Universal de Barcelona obtingué'l premi extraordinari del gran diploma d'Honor y Medalla d'or de primera classe, y poch després, en la de Bèlgica, igual distinció, com havia merescut á París, á Filadelfia y en las duas Exposicions de Matanzas.

Aquestos son los premis y honors que més estima don Joseph Gener, com guanyats en la honrosa lluyta del treball; mentres no fá cap ostentació de las condecoracions personals, essent tan notables y merescudas, puig té la creu blanca del Mèrit militar creada pera'ls voluntaris de Cuba en 1872, y ab la creu del Mèrit militar de primera y segona classe; s'ha vist declarat duas voltas benemèrit de la patria, y merescqué un vot de gracias del Senat; obtingué en 1882 la medalla de Constancia, y es cavaller gran creu y comendador de la Real Orden americana d'Isabel la Católica, comendador de la militar del Cristo de Portugal y membre de la Societat Geográfica de Lisboa, de molta estimació en la vehina nació y presidida per S. M. el Rey.

Home de claríssim enteniment, de gran sentit práctic, d'esperit recte, de voluntat d'acer, té tot

lo tremp del carácter catalá, y bé l'ha mostrat en sa lluyta constant ab l'adversitat, que jamay ha pogut doblegar sa energia, manifestada en la constancia de son treball y la fermesa de sas conviccions.

Solicitats son esperit d'empresa y son talent per moltíssimas corporacions, en totas ha deixat lo recort y'l sagell de sa personalitat respectable. Conseller del Banch Espanyol, durant vuyt anys; fundador y membre de la Directiva del Casino Espanyol, aqueix Centre que tant ha treballat y combatut per l'obra de la integritat nacional; cridat per lo general Jovellar á la Junta de la Deuda, llavoras creada, arreu ha ofert lo concurs de sas forsas intellectuales. President varias vegadas de la Societat de Beneficencia de naturals de Catalunya y president de la Comissió executiva de la Ermita de Montserrat, son incontables los sacrificis y donatius de sa caritat.

L'obra de la Ermita, que ha de honrar la memoria de Catalunya á Cuba, es l'obra de don Joseph Gener, y si encara no está felisment acabada, admira veure la constancia ab que's vá aixecant eix temple dedicat á la gloria de la Verge, de l'art cristiá y de la patria, lluytant ab tota mena de dificultats—l'apatia dels uns, la mezquina de pensament dels altres, l'irreligiosa indiferencia dels demés—que á qualsevol desanimarian, menys al mantenedor de la patriótica idea, que no sent apagar-se en son cor, plè de fé y de grandezza, lo sacre foch que l'anima y aixeca á esferas inmaterials, no somniadas ni compresas per los que no creuhen ni senten com ell sab creure y sentir.

Sas virtuts cívicas no son menys reconegudas. Sempre dels primers en quant se tracta dels interesos nacionals á Cuba, no ha escatimat sacrificis ni abnegació en aras de la patria: en 1875 sortí á campanya com capitá de la sexta companyia del sisé batalló de Voluntaris, y are n'es tinent coronel, de 1876 ensá.

Atleta del treball, jamay s'ha doblegat per la fadiga, ni sab cercar lo descans, com no sia pera trobar novas forzas ab que recoimensar la diaria tasca. Y ni'ls desenganys lo detenen, ni las contrarietas l'espantan, ni'l fan recular las ingratituds que, sembrant beneficis, son la cullita en lo camp de las passions humanas; puig la integritat de los principis y'l poder de sa voluntat fan de son carácter lo roure secular que, fortament arrelat á la roca, resisteix, sens vinclarse, las ratxas del temporal.

En la actualitat es president de la Junta directiva de la Refineria de sucre de Cárdenas, de la *Empresa de Fomento y Navegación del Sur*, de la secció de Industria de la Cámara de Comers y vocal de sa Directiva.

En totas exas Corporacions brillan sas facultats caracteristicas: la claretat de concepció ab que domina las qüestions, lo cop d'ull en las empresas, la independencia de criteri, la originalitat del pensament, la forta llógica de rahonament, son bona proba del talent natural de don Joseph Gener, qu'admiran quants d'aprop lo tractan. Si conreuhés l'art d'escriurer, sería un hábil estilista, puig poch's manejan la ploma ab tanta facilitat; com poch's enrahanan y discutexen ab tanta serenitat de judici y claretat d'exposició.

En ell parla'l cor, y per axó es la paraula oportuna y persuassiva, filla de la inspiració, y axís ho expresava *El Diario de la Marina* de primer de janer de 1887, donant compte de l'audiencia concedida per S. M. la Reyna Regent á nostre compatrici, quan interessant son cor de reyna y mare pera l'obra de Montserrat, lograva eternirla ab aquestas senzilles paraulas: «Senyora: los catalans de Cuba volém passar al Fill de V. M. sota'l mantell de la Verge de Montserrat, pera que ab sa celestial protecció logrem veure'l en lo lloch que la Providencia li té destinat.»

La vila d'Arbós, ahont periódicament va á des-

LA LLISO DE MUSICA, QUADRO DE WALTHER FIRLE.

cansar de sos treballs, axecanthi un verdader y somptuós palau hont s'alsava abans la modesta casa payral, deu á don Joseph Gener senyalats beneficis, y un d'ells es recordat en la inscripció qu'en llosa de marbre senyala la parroquia de Sant Juliá, y que diu axís: «El presbiterio y pavimento tan magníficos de este suntuoso templo, se deben á la piedad de Don José Gener y Batet, digno modelo de caballerosidad y amor patrio. El Señor se digne recompensarle con munificencia tan bella obra. El Reverendo Cura Párroco y demás Junta de Obra de esta Iglesia, vivamente agradecidos, dedican esta lápida, en perpetua memoria á tan ilustre arbosense.»

Un detall per acabar, y que retrata á nostre biografat.

Al peu de la senyorial casa d'Arbós arrela una vella figuera qu'en Gener, constructor de carros, en companya de son fill, avuy opulent capitalista, cuydava cavant la terra y plantant á l'entorn las verduras del petit hort que voltava la modesta caseta. ¡Si n'han passat d'anys des llavors y n'ha donat de voltas la roda de la fortuna! Però don Joseph Gener, al anar tots los estius á l'Arbós á passar, com diu ell, *sas vacaciones*, sens batre son cor y espurnejar en sos ulls una llágrima, quan un món de recorts llunyans, com lo jorn de la infantesa, desperta en son cervell, á la vista de la figuera, que simbolisa, dreta y ombrosa, l'encumbraiment del fill del treball qu'ab sas branques dona avuy també ombra benefactora al poble y á la casa de sa naxensa.

Don Joseph Gener recorda ab noble orgull la modesta casa qu'ombrejá la figuera, y mana cuydarla en memoria de sos pares, que trobaren allá terra consagrada á llurs despullas, avuy veneradas pe'l fill y los nets.

A. Z.

ALBADA

A ta porta, estimada,
per cantarte l'albada
he vingut dematí,
al veure obrir sa cella
del pastorell l'estrella
y les ombres fugí.

¡Si dorms, ay, no't despertés!
Per finestres obertes
s'envola'l Somni bell.
Mes clou, clou ta parpella,
que encara's descapdella,
lo delitós capdell.

Puntejant la mandora,
ab un cant que enamora
vull bressar, jo, ta son,
com dideta encisada
que, ab gelosa mirada,
al nen fá la non-non.

A ton orella closa,
aymador que no gosa,
de parlar pròbaré;
diré l'amor que'm mata,
mal greu que se'm recata
en lo fondo del sé'....

Sus ta boca vermella,
papalló sus poncella,
ha passat bla somriu....
¡oh! ¿m'has ohit, aymia?
Escolta (¡es lluny lo día!)
lo que l'amant te diu:

«De tes roses galtetes,
de tes mans boniquetes,
n'estich enamorat.
Besar ton front de lliri
y de mon greu martiri
quedaría curat.»

»A ton ull es sospesa
mon ayma, tota presa
com per cadena d'or,
company fidel me tenes
d'alegrías y penes
per la vida y la mort.

»Tu serás ma coloma,
dolsa y de blanca ploma;
seré jo'l colomí,
en tot seguint laymia,
y quant ella's desvía,
ell no sab que morí'.....»

Prop la meva estimada,
ara que he dit l'albada,
¡vetlla, Angelet vermell!
Clou, clou bé sa parpella,
que encara descapdella
lo Somni son capdell!

PAU BERGA.

COR Y SANCH

(Continuació.)

Lo jardí de casa Piguillem donava á un carrer llarch y desert, per hont se comunicava ab una porta falsa, de la que no's feya us sinó en lo cas de haverhi necessitat de passarhi alguna cosa quan hi treballavan mestres de casas ó'l jardiner. Cap allí s'encaminava'l jove, y n'era ben aprop, quan, sentint passos no gayre lluny, tement que'l descobrisen, se ficá dintre la volta d'un altre carreró que li venia al davant, lo que poguè fer sens que'l vegessen, á causa de la tortaria y las giragonsas d'aquella vía. Se ficá ben arrimat al portal d'una escaleta; los passos s'anavan acostant, y ell, temorós de que la ronda passés per allí (perque ho havia endevinat, era un'altra ronda la que venia), s'encomanava á nostre Senyor, invocantlo en presencia d'una seva imatge clavada en creu que hi havia en una capella d'aquell carrer. La patrulla passá de llarch, y á la claror de la celestia poguè veure al comissari que anava ab calsa curta, casaca y barret de cresta, y era ni més ni menys que'l flassader Comas, lo pare de son amich Albert.

—¡Maleit sías, Judas traidór!—exclamá entre dents, no reflexionant que tant Judas com ell era'l pare de sa esposa.

Un cop va créures fóra de perill, s'encaminá á la porta, doná tres cops ab las puntas dels dits.

—¡Enrich!—feu molt baix des de dins la noya.

—Obra, Concepció,—responguè ell replicant los llabis á la juntura.—

La porta s'obrí y, quan s'hi haguè ficat lo jove, se tancá novament.

¡Oh lluna! magestuosa llantia de la nit, lluménals ab ta claror; flors xamosás qu'en est mes adorneu lo jardí, ubriaqueulos d'embaumadas flayres; aygueta mansa que brollas del surtidor, mormola tendrament; aura fresca y ajogassada, llensa tos sospirs més dolços; aucells qu'entre las ramas espereu lo nou día, deixondíuvos, y tu, rossinyol, que has fet niu prop del lorer, del arbre de la gloria que hi há plantat en est jardí, tu, aucell poeta de las ombres y la nit, refila tos millors cants! Flors, aucells, arbres, lluna, estels, aygua y ventijol: puig que sou fills del amor diví, com tota cosa creada, uniuvos en concert d'aromas, llum y armonías, y canteu lo himne del primer bes!

XX.—LLUNA DE FEL.

Las entrevistas dels dos joves eran diarias, y nin-gú, ni la Agustina mateixa, n'haguè esment; ho du-

yan ab molta reserva, y fins la sórt semblava protegidas, porque ab tantas patrullas com corrían, may cap s'adoná d'ell, sempre tinguè lloch d'amagarse ans de tenirlas á prop. Lo matrimoni era també un secret, porque dels pochos que hagueren d'enterarsen, als uns no'ls convenia que's divulgues, y als altres los clohia la boca una promesa solemne feta á un ministre de Deu.

A mitjans del mes de juny, lo senyor de Piguillem oferí un sopar espléndit al marescal Duhesme, á dos dels ajudants y á tres ó quatre personatges més d'aquell exércit. Se parlá de guerra, de diplomacia, del carácter catalá comparat ab lo francés, y á las postres se brindá per l'Emperador y fins algú d'ells per la hermosa *demoiselle*, per la filla de la casa; lo que celebraren tots los demès y doná tanta satisfacció al pare com disgust á la filla objecte de las lloansas.

Entre begudas, compliments y alegrías se feu fart; los convidats marxaren quiscun al seu allotjament, y tant lo senyor com los de sa casa se'n anaren á descansar. Don Joan, entre l'excess que havia fet menjant pera donar exemple als seus hostes, la animació de la conversa y'ls projectes de sa ambició cada día més creixent, sentia un malestar que lo desvetllava y una calor xafogosa qu'era talment sofocant. A cosa de las duas, no podent aguantar més, va llevarse, y poch després surtia á pendre la fresca al jardí.

Passejantse amunt y avall de la galeria per hont s'hi baixava, va veure un raig de claror pels finestrons de la cambra hont tenia sa filla'l dormitori, y acostantse per mirar com era que tinguès llum, ab gran sorpresa, sols pèl lleuger contacte del cap d'ell, la porta se li obrí.

—¡Concepció! ¡noya!—crídá no molt fort, però ab sobressalt.—¡Concepció!—repetía.—

Però en vá: la noya no tornava contesta.

Prengué'l llum que hi havia á la taula; mirá'l lliit, y'l trobá ab l'abrigall arrebossat; la noya no hi era.

—¡Dèu del cell! ¿qué será aixó?—exclamava ab lo esglay qu'es de suposar.

Anava á ficarse á dins per agafar algun'arma y despertar al servey, quan se topá ab la Concepció que venia del jardí.

—¡¡Aay!!—xisclá ella, al véures davant de son pare.

—¿Qu'es aixó? ¿D'hont vens?—ell li preguntava irat.

—¡Ay! ¡perdó! perdó, pare.... ¡Per amor de Deu!—exclamá ella.

—Digas, ¿d'hont vens? Responme,—maná don Joan ab to més resolt.

—Vinch.... del jardí,—barbotejá la filla.

—¿Del jardí? ¿Qui hi tenias? ¡No mentes! ¿Qui ha entrat á casa?

—¡Ay pare!.... ¡Nò, nò!....

—¡Parla!—insistí rabiosament lo noble, agafant ben estret lo bras d'ella.

—¡Ay!—gemegá ella de por.

—Parla, digas la veritat,—repetí ell ab feresa,—ó sinó.... ¡Parla, perquè!....

—Sí.... sí, ja li diré, pare. Ha vingut l'Enrich....

—¡Ira del cell!—va cridar lo pare escabellantse al véures confirmada sa sospita y al sentir aquell nom que ja tenia oblidat.—¿Ell? ¿Ell ha estat aquí? ¿A dins de casa? ¿Per hont ha entrat?

—Pèl jardí,—va respondre la Concepció tremolosa.

—¡Ah, lladre miserable! ¡me la pagarás!—exclamá lo de Piguillem.

—Nò, nò, pare, jo tinch la culpa, jo l'he fet entrar,—afermá ella, dolentse del insult que's dirigia á son car espós.

—¡Tu, tu! ¿La meva filla? ¡Lladres de l'honra meva!—crídá'l senyor com si's tornès orat.

—¿Qu'es aixó? ¿qué hi há?—preguntava ab sobressalt dona Gertrudis eixint á mitj vestir.

—Res,—feu secament l'espós.

—¿Y aquest crits? ¿Y tú llevada á aquestas horas, filla meva? Dígase, ¿qué ha passat?

—Res, te dich; no vullas saberho. Tórnatem á la arcoba, Gertrudis.... Y tu donam esta clau que ha sigut la teua perdició.—

Ella entregá la clau de la porta del jardí á son pare, qui agafant á sa muller pèl bras, á pesar de qu'ella volia saber la causa del misteri, l'obligá á surtir ab ell de la cambra de sa filla.

XXI.—L'IGNOCENCIA CASTIGADA.

Com es de suposar, aquella matinada ningú dels tres dormí. Dona Gertrudis, á forsa de prechs lográ que son espós li contés lo que havia succehit, y de tal manera va ferho, ab tanta rancunia va expressarse, que la bona senyora, que ja no gastava salut, ferida en lo més íntim de sos sentiments de mare bona y de dama honrada, tingué un desmay que fou precursor d'una malaltia. Quan se feu clar, don Joan aná á la cambra de la Concepció, á qui trobá plorosa ab lo front descansant als peus del llit, y li parlá d'esta manera:

—Plora, plora sens consol per l'honra de casa que has tirat per terra. Plora, que no hi há remey per tu; y no digas á cap ánima viventa lo que ha passat, porque't fóra pitjor. Nosaltres ja no tenim filla; però tu tampoch tens pares. Preparat per una nova vida, porque tu ja no pots viure en lo món: demá entrarás en un convent; y allí, pregant nit y día, fes que Deu te concedesca'l perdó de tas culpas, y demánali la salut de ta mare, pera que á tos remordiments no s'hi afegesca lo d'haverli ocasionat la mort.—

Sentint estas paraulas, la Concepció va aixecarse plorant més amargament. Volia enrahonar, però'ls sanglots la'n privavan. Al últim, fent un esforç, va acostarse á son pare; y ab veu dolorosa y tremolant, li va dir:

—¿Ay! bè sab Deu quina pena es la meua de donarlos aquest sentiment; però he de dirli que l'expiació á que vosté vol condemnarme es impossible, porque....

—¿Per qué? ¿Vols rebelarte á ma voluntat pots'er? Próbaho.

—No, senyor, es que vosté no sab....

—¿Qué? ¿dígas!

—Pare jo no puch ser esposa de Deu, porque.... ¿sò casada!—

Don Joan, al sentir açó, mirá á sa filla com atontat, creient que tot alló era un somni; però convençut de que no dormia, va temer que la Concepció no hagués perdut l'enteniment.

—Explicat, parla,—li demaná ab tó suplicant sens deixar del tot lo de reny.—¿Cóm es açó que dius? ¿Tu ets casada?

—Sí, senyor,—respongué ella, abaixant lo cap humilment.

—¿Bè; però cóm es possible açó? ¿cóm y quan va ser?—interrogá'l noble ab defici, passantse la mà pèls ulls y pèl front.

—Un día, ja fá cosa d'un mes y mitj, ohint missa...

—¿Oh! no pot ser,—mormollá ell de baix en baix, tenint la convicció de que sa filla s'havia tornat boja ó al menys maniática.—¿Agustina!—cridá, volent que la cambrera'l tragués de dubtes.—¿Agustina, vingal!—

La cambrera, que ja havia entés alguna cosa de lo que passava, va presentarshi tremolant.

—¿Qué mana, senyor?—digué.

—Veja vosté si sab alguna cosa de lo que diu esta criatura. M'ha assegurat qu'es casada: ¿ne sab res vosté?

—¿Senyor don Joan! jo no hi tinch cap culpa,—exclamá la vella plorant.—Crega que n'era ignocenta del tot, no'n sabia res.

—¿Es dir qu'es veritat!—udolá don Joan encés de ràbia.

—Peró crégam, senyor, jo no ho sabia; ells dos (mon nebot y ella) s'ho conjuminavan no sè cóm ab lo pare Arcángel. ¡Bon disgust vaig tenir!

—¿Ah!—va bramar lo noble, agafant á sa filla per l'espatlla y llansantla contra la paret.—¿Miserables! vos recordaréu de mí.

—Per amor de Deu, perdónels á tots, senyor; tinga pietat, ja que res pot adobarshi.

—¿Pietat diu! Ja es cert, res pot adobarshi, més, si convè s'espallará tot. Açó es lo que vosté volia: dur las cosas fins á n'aquest punt pera que'l perdulari de son nebot fes un casament brillant.... Ja ho ha conseguit; però jo podrè poch ó tindrà de pene-dírsen.

—¿Peró, senyor, si jo no ho hauria volgut! ¡No me culpi á mí, per amor de Deu!

—Vosté y ningú més n'ha sigut causa. ¡Qué me explicaré á mí!

—L'Enrich y jo som los culpables, ó més ben dit, jo sò la que tinch la culpa; ella es ignocenta,—saltá la Concepció.

—Cálla, mala filla, que per més que l'abones no't creurè,—intimá en Piguillem.—Y vosté, bone dóna, santa dóna,—afegí ab amarga ironía,—que per espay de tants anys ha menjat del pá nostre, en paga dels bons serveys y de la seva fidelitat, súrtime de casa quant més abiat millor.

—¿Ay, Senyor!—exclamá vivament afectada la lleal cambrera.—¿Y aixís se'm treu tan vergonyosament d'aquí, després de tants anys, cap á mas vellesas, y sens haver fet lo per qué? Li juro, don Joan, li juro qu'estich ben neta de tal mancamment.

—Súrtime de devant meu, serp traydora.

—¿Tinga la bondat d'escoltarme que li explicaré tot de tal manera que vosté veurá si tinch culpa ó no!—perfidiejava la pobre dóna.

—No escolto res. Ja li he dit, súrtme de casa.

—Ja me'n aniré; però'l fals testimoni que'm lleva, li caurá sobre la consciencia.

—Ja estich cansat de sentir-la; vájassen, ó ma paciencia s'acabarà.

—Me'n vaig, donchs, á recullir la meua pobresa y á veure per última vegada á la senyora; es cosa de un moment.

—Dúgassen tot lo que tinga; però vosté's guardarà prou d'entrar hont es la senyora. No s'hi atrevesca pas.

—¿Fins açó....? ¡Ay, Senyor! ¡quina crudeltat! A Deu, filla,—exclamá abraçant á sa jove mestressa, mullantli la cara de llágrimas.

—¿Tía!—sanglotejá la Concepció, besantli la mà y'l rostre.

—¿Tía de Satanás, que no de ningú de casa meua,—cridá en Piguillem irat com si fos boig y anant al seu encontrè,—sí no fuig d'aquí, la llanso daltabaix d'una finestra!

—¿Que Deu nostre Senyor sia en esta casa!—exclamá la vella, eixint d'allí plorant amargament.

XXII.—MÉS TRASTORNS.

En Tófol, l'ataconador, de bon matí entrava á ca'n Dalmau duhent una caixa á coll.

—Bon día y bon'hora. ¿No es aquí....?—preguntá.—¿Ah sí!—feu descarregantse al coneixe al Enrich.—Duch açó de ta tía.

—¿Ay, ay! ¿cóm es?—va interrogar lo jove.—¿De la tía, diheu?

—Sí,—afirmá lo porter de casa Piguillem.—Ara vindrá ella.

—¿Qu'es estrany!—barbotejá'l minyó.

—Feya temps que no t'havia vist,—li deya'l vell.

—No deus anarhi gayre á casa dels senyors ara.

—¿Pshé! no gayre.

—¿Qué ho fá? ¿Que pot ser festejas?

—Una cosa com aixó.

—¿Ah! ¿veus cóm t'ho endevino?

—¿Qué hi voleu fer? Es lo temps.

—Sí, noy, sí; però, creume, no t'hi encaparres

massa; quatre flors, quatre parauletes dolças, y res més, acabat de dir acabat d'ofèrir.

—Sí, sí, aixís mateix ho faig,—assegurava l'hereu mitj d'esma, rumiant qué podria ésser aquella vinguada.

—Dèixam anar,—feu l'aixerit sabater,—que tinch molta feyna. Mira, ta tía ja ve.—

Y saludant ab un mohiment de cap, va anársen. L'Agustina, carregada ab un farcell y mitj tapantse la cara ab la mantellina va arribar.

—¿Y donchs, tía, cóm es açó? ¿qué hi há de nou?—son nebot li va dir.

Per tota resposta ella's posá á plorar.

—¿Y açó? ¿Tía, com es que plora?—torná á preguntarli ell.

—¿Ay!—gemegá aquesta.—¿M'han tret de casa! ¿m'han llansat al carrer!

—¿Què? ¿Cóm? ¿Diga: pots'er....?—barbotejá perturbat lo jove.

—¿Sí!.... ¡Ay! sí,—afirmá la pobre vella sanglotant,—per causa de vosaltres. ¡Ay, Senyor! ¡dixós jovent! dixosa parentela.

—Tía, no plora.

—¿Qué no plora! ¿Y ahont vaig ara, pobreta de mí!

—Tía,—saltá resoltament lo minyó,—no s'espante; ja sab que aquí es casa seva.

—¿Peró ay, fill meu! si tinch quatre quartos, tot seguit me'ls hauré menjats. Y després ¿cóm ho arreglo?—replicá la tía.

—Jo no li pregunto si t'és diners ó si no'n t'és. Vosté s'estará á casa y passarà com nosaltres passem; ¡aixó ray! no li ha de donar cap ansia. Fassa'l pensament de que jo sò'l seu fill.

—¿Alabat sia Deu!—contestá resignada.

—Bè; però diga ¿qué ha sigut?—preguntá ell ab frisansa.

—¿Qué vols que sia? Tot es descobert: don Joan está fet una fera, dona Gertrudis malalta, y ella, la trista de la senyoreta, ja pots pensar....

Pèl rostre agraciat del hereu semblá que hi passés un núvol al sentir açó. Després ella aná contantli tot per menut, y mentres tant, eixí la senyora Pepa, que també va enterársen. Molt de nou li vingué tot, res ne sabia; però, després d'admirarse del cas y de renyar un xiquet al Enrich (á lo que també ajudava prou l'Agustina) la esposa del marmessor se mostrá benevolenta y aconcellá al jove que surtís, porque'l padrí no podia trigar, y quan arribés, ellas duas solas li entaularian la cosa de certa manera á fi de que, al saber lo succehit, no s'ho prengués á la valenta. Ell, que no desitjava altra cosa, obehí, y va encaminarse dret á la parroquia.

—Pare Arcángel,—digué en arribant á la sagristia,—li tinch de comunicar alguna cosa.

—Tu dirás,—li respongué'l frare, fentlo entrar á la capella del Ecce homo.

L'Enrich, després d'explicar lo succehit, li demaná concell, á lo que contestá'l religiós:

—Es difícil en lo cas present atinar en lo que més convindria. La situació en que ara't trobas, ja sabs que jo te la pronosticava abans de resoldre'l casament; essent aixís, ja no't pot venir de nou. Ab tot, encara'm sembla que açó no acabarà aixís, altres cosas temo que se'n seguirán. Jo, que'm trobès en lo teu lloch, ans de reclamar la muller, estaria dos, tres días, una setmana, á veure venir.—

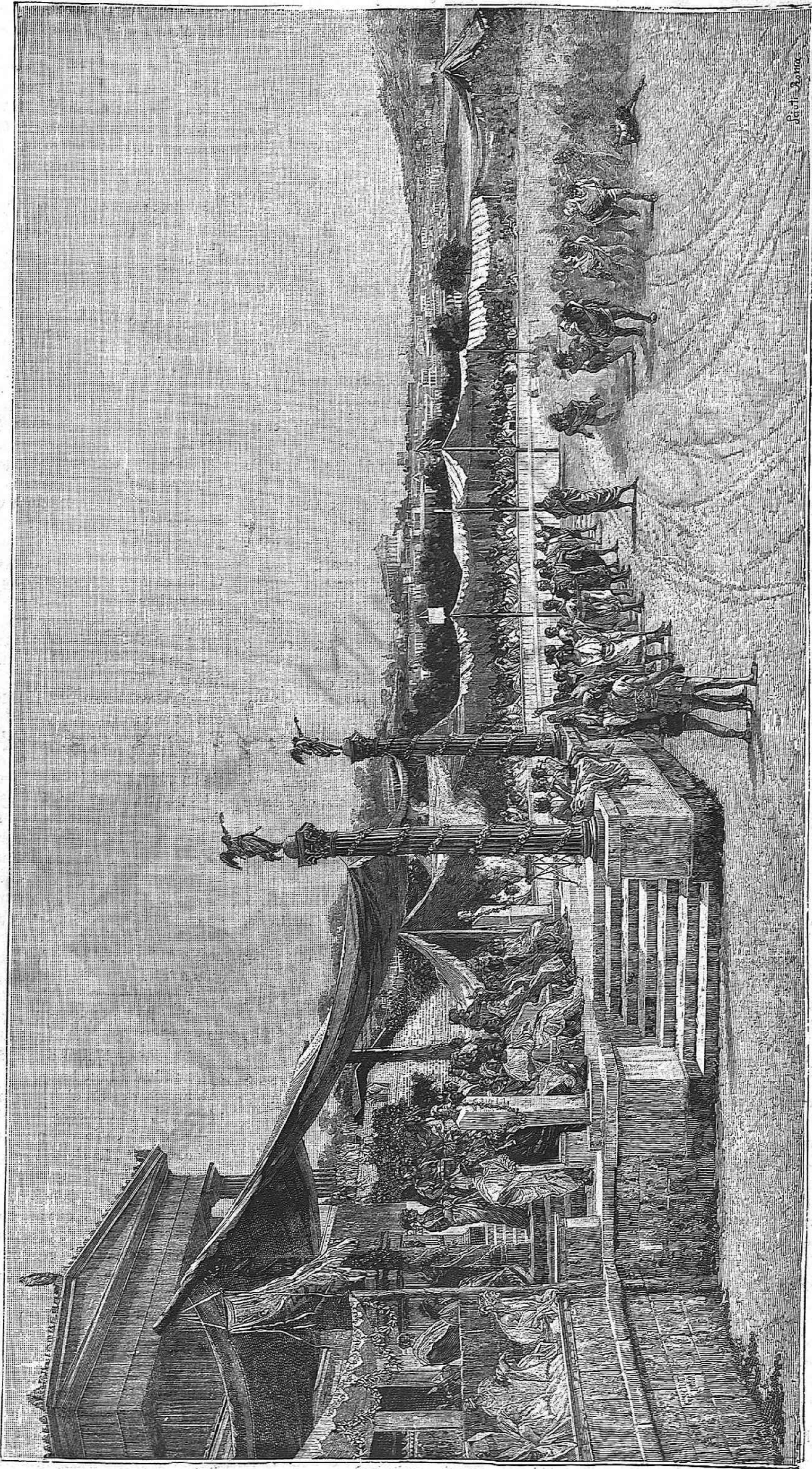
En Dalmau s'hi conformá. Quan fou á casa seva, lo marmessor ab cara farrenya y to de sentiment, va dirli:

—Fins al present, may havia tingut un que sentir de tú, y tots los sacrificis que feya te'ls mereixias, un sol disgust m'has donat; però cregas qu'es ben gros, y lo que més sento es que al darmel, veig que no he merescut la teya confiança, puig no m'has obert ton pit ¡á mí, á mí, que t'he fet de pare.—

ANTONI CARETA Y VIDAL.

(Seguirá.)

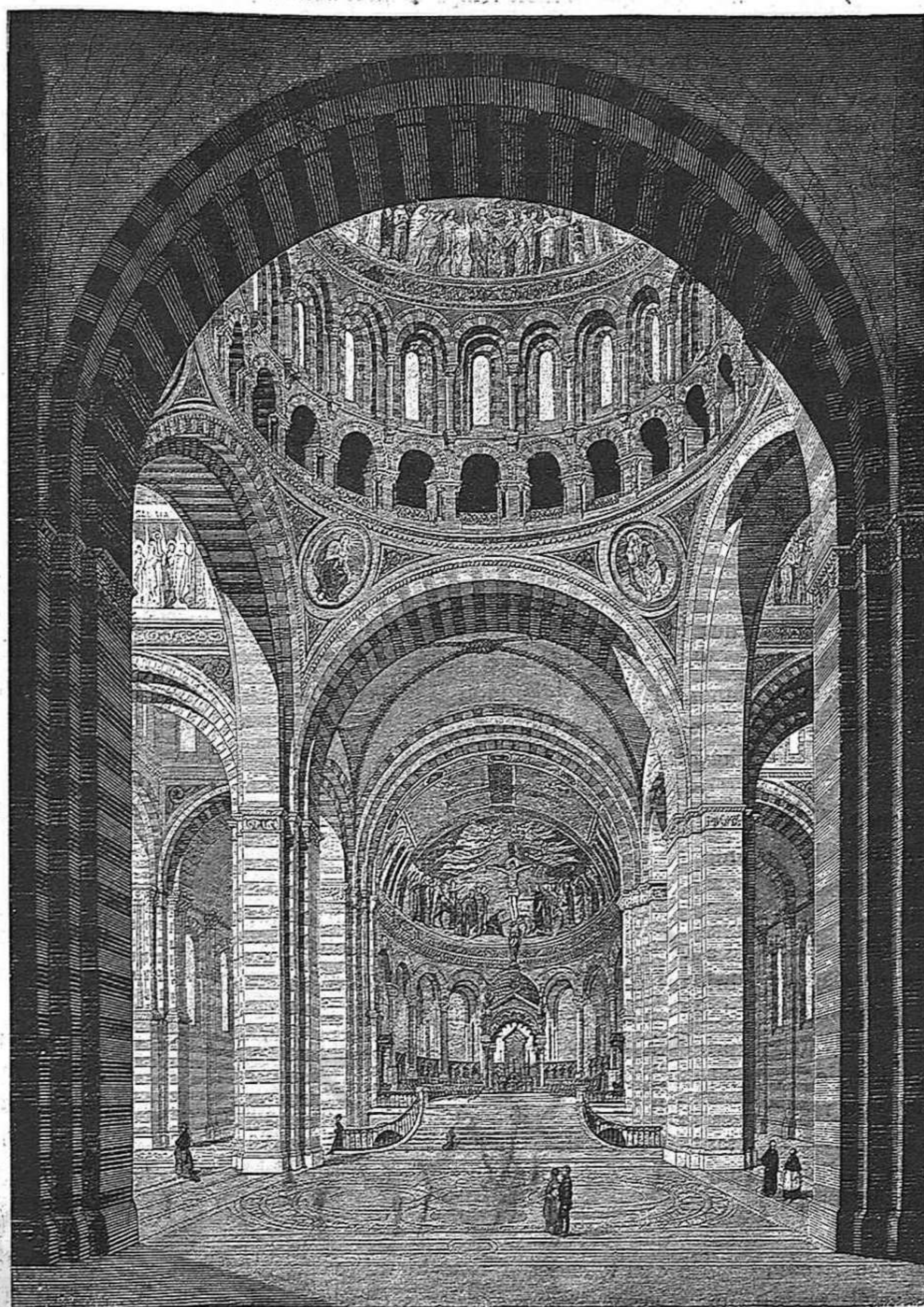

CARRERAS OLÍMPICAS, QUADRO DE JOSEPH SCIUTI.

LA NOVA IGLESIA DE MONTMARTRE, A PARIS

VISTA INTERIOR

VISTA EXTERIOR

RECORTS DE TARRASSA

(NOTAS D'UN VIATJER)

Las cardas.—*Sensada, Ramoneda y C.^a*—De lo més curiós y útil.—*Aprestos d'Izard*.—Una fàbrica automàtica.—*Albiñana, Ribas y Companyia*.—*Albí, Agulló y C.^a*—*Joaquim Font y fill*.—*Vallhonrat y C.^a*—*Domingo Domingo*.—Constructors notables.—*Julià, germans*.—*Isidro Gall*.—Lo tint.—Sa importància.—*Monset y Guardiola, Soler y Buhigas, Magí Rodó y Jaume Serra*.—Dos artistes —|De camp!—Recorts inolvidables.

Comensém aquest article recordant una de las cosas més importants y ensemps més bonicas de la industria: las cardas, sobre tot quan se fan en gran, com las vegí en la fàbrica de *Sensada, Ramoneda y Companyia*. Al observar com funcionan las maravillosas màquines de cardas, arrengradas en aquell amplíssim local, brillant sos engranatjes de cer com si fossen las ninas dels ulls d'esperits invisibles, un s'arriba á imaginar que allí hi aniuha lo talent del inventor y del constructor.

Los senyors *Sensada, Ramoneda y C.^a* l'han montada ab arreglo als més progressius avenços y treballan ab gran reputació pera tots los centres fabrils. En un departament apart hi tenen de venda un gran dipòsit de màquines antigas y modernas pera la industria llanera.

—A Tarrassa també va molt al devant la industria d'aprestos—me digueren en l'Ateneo. Y ensemps son secretari s'oferi á acompanyarme á la fàbrica de don *Francisco Izard*, un dels industrials que han adquirit més sòlida fama en aquest ram.

No hi há, en efecte, cap dels procediments més eficassos, en la difícil tasca d'enllestir las pessas, que no l'emplei lo senyor *Izard* en son establiment, ahont l'he vist desplegar tanta activitat com inteligencia, sobre tot en la difícilíssima operació de preparar certs gèneros superiors, quan un punt més ó menys en la graduació del calòrich y en la forsa de las premsas los pot perjudicá y fins fer malbé. A dit resultat hi contribuixen també antichs é inteligents operaris.

Don *Francisco Izard* y son germá don *Arnau*, distingit constructor mecánich de Sabadell, pertanyen á una familia francesa; però son compatriotas nostres de cor, y's complauchen en demostrarho de mil maneres y ab sa gran iniciativa industrial.

Vegí tot seguit un altre establiment que ofereix un espectacle curiós, igualment digne d'esment: la fàbrica automàtica de farinas de *Albiñana, Ribas y Companyia*.

En tota la fàbrica no s'hi troban mitja dotzena de personas, y sos numerosos é importants aparells, no sols sembla que's mogan per propi impuls, sinó que's posan d'acort, sens la intervenció del home, pera las diverses operacions, desde la arribada del grá, fins que va convertintse en diverses classes de farina.

La neteja del grá es objecte de varias feynas, una d'ellas en una màquina provehida d'un imán que ab sa atracció lo dexa lliure de partícules metálicas. Hi há en la fàbrica nou màquines sistema *Daverio* (cilíndrich perfeccionat), 23 torns garbelladors, quatre sasars pera la neteja de sémolas, dos destacadors, un barrejador de farinas, un ascensor, un molí de sofre y materias dures, separat de la farinera, y una màquina pera esmerilar y acanalar los cilindros, sistema *D'Erzicon* (Suissa). Ab aparells tan perfects, la fàbrica marxa per ella sola, ab una polidesa exemplar en todas las operacions, fent un treball incessant, porque allí hi va, no sols lo grá de la comarca, sinó'l de pobles apartats.

Vaig passar una agradable estona contemplantla, y així envió desde aquest lloch las gracias als senyors *Albiñana, Ribas y C.^a*, per la amabilitat ab que m'ensenyaren tan notable y acreditat establiment.

* *

Seguint mon estudi de las llanas, *Soler y Palet*

m'acompanyá á la fàbrica de novetats de *Albí, Agulló y C.^a*, que fá molt temps té molt bona reputació en mantons, y vegí classes molt superiors, tant pe'l gèneru com pel gust; així, en llanas ab *moair*, ab elements de fantasía tan ben elaborats y dintre de las corrents de la moda, que n'hi hauria prou ab ells sols pera dar renomada á dita important casa.

Després vaig visitar la fàbrica d'un dels més antichs industrials de Tarrassa, *Joaquim Font y fill*, que'm demostraren quan ben sentada tenen sa reputació en panyeria, elasticotins, topolins, panyos blau fosch, clar y *grancé*, y també en novetats. Don *Joaquim Font* es un venerable vell, qual energia industrial podria servir d'exemple á molta gent jove.

Estant en lo cassino, l'Antonell me parlá de varias altras fàbricas, molt dignas d'esment, entre ellas la de *J. Vallhonrat y C.^a*, de novetats y panyeria. Alegre estava present y va dirme:

—En *Vallhonrat* no es dels antichs; però sos gèneros son molt de Tarrassa.

—Es dir, molt bons—afegí l'Antonell, encara que jo no necessitava la explicació.

Vegí tot seguit que, en efecte, es una fàbrica ahont la producció, molt á la moderna, va en armonía ab las tradicions que han acreditat á aquella localitat; un mostruari de lo més variat y complert, y sobre tot un excelent assortit de classes mitjas y en las finas, d'aquexas que tenen assegurada la demanda de magatzems y sastrerías.

De ca'n *Vallhonrat* m'acompanyaren á ca'l alcalde de Tarrassa, don *Domingo Domingo*, que si com á autoritat mereix un saludo respectuós, com á fabricant d'*estamenyas, bayetas y sargetas* es acrehedor á un bon recort. Lo senyor *Domingo* se dedica principalment á las classes mitjas, que surten de sa fàbrica polidas y molt resistentes.

—Ell mateix se fá de viatjant á temporadas, portant lo mostruari á diverses provincias—va dirme un de sos dependents.

—Així ho fan los més poderosos fabricants inglesos—vaig respondre.

En casi todas las fàbricas hi vaig veure funcionar uns telers de la més excelenta construcció, que afinan molt lo treball, ab gran economia de feyna y de temps.

—¿Son nacionals ó extrangers?—vaig preguntar.

—Construhits á Tarrassa per los senyors *Julià, germans*. Aquests distingits mecánichs fan també tota classe de màquines pera la industria fabril, tan á conciencia, que'ls hi há valgut una gran reputació y una feyna constant.

Com á constructor digne d'esment, vaig visitar també lo taller de *Isidro Gall*, home molt expert en son art y considerat per propietaris y fabricants. Lo senyor *Gall* lo mateix s'ocupa en la construcció de màquines novas que en la reforma de las antigas.

* *

Ara alternem tractant d'altre ram importantíssim: lo del tint. N'hi há en Tarrassa varis que's distingexen molt en aquesta industria.

L'Antonell m'acompanyá al antich y reputat establiment de *Monset y Guardiola*, ahont vaig veurer tenyir en floca, en pesa y en madexa, y en tota classe de colors, desde'ls més econòmichs fins als més sòlits ó permanents. Lo tint en pessas se fá tot ab mohiment de vapor: hi há unas vint calderas pera tenyir la materia en floca y en madexa, y nou dipòsits de fusta en los quals s'hi tenyexen cada dia de 7 á 8.000 pessas. Ab aquests datos ja's pot formar idea de la importància del establiment, que acreditat en alt grau los senyors *Monset y Guardiola*.

De gran crèdit disfruta igualment en la industria llanera la tintorería de *Soler y Buhigas*, ahont també hi he vist tenyir en floca, en pesa y en madexas, un gran rentadó de llanas, una secció pera treure químicament la borra y extenedors espayossims. La forsa motriu d'aquest gran establiment

es de 50 caballs, y de 100 caballs la dels generadors. La maquinaria y'ls procediments son de tal perfecció que així s'explica la permanencia de las tinturas que's fan en la casa dels senyors *Soler y Buhigas*.

Després poguí veure altras duas tintorerías, notables també y molt acreditadas: la de *Magí Rodó* y la de *Jaume Serra*, las quals, encara que's dedican solsament al tint de la llana en floca y en pessas, ho fan d'una manera molt acabada y tan inalterable, com tinguí ocasió de véurerho en diversos mostruaris y per medi de probas convincentes. Per axó son molt dignes de ser esmentats los establiments dels senyors *Serra y Rodó*.

* *

—Vaig á presentarlo—me digué en Ventalló—á don *Eugeni Puigmartí*, *professor de francés, dibuix y caligrafia*, una de las personas més conegudas y enfeynadas de Tarrassa; però que á pesar de tanta ocupació té temps encara pera pintar algun quadret de mèrit rellevant, com un que vosté ha vist á casa meva, que representa *Lo Calvari*.

Vaig recordarme, en efecte, que m'havia impresionat aquell quadret, per la veritat de la idea, y nos en anarem cap al Passeig, en una de quals casas té lo senyor *Puigmartí* sa academia, trobantli envoltat de noys que ab la boca oberta seguían las admirables ratllas que trassava la má mestra d'aquell home.

Estavan per acabar la major part dels quadrets que allí hi havia, entre ells alguna marina molt hermosa.

—Peró sempre'm falta'l temps pera dedicarm'hi—nos deya lo senyor *Puigmartí*,—perque me'l prenen tot las llissons, y també'ls encárrechs de cenefas, voras, lletras y altra munió de treballs de dibuxant.

Es gran sa reputació en lo dibuix y la caligrafia, y entre sos treballs d'aquesta mena deu serhi mencionat especialment un gran quadro sinóptich que feu pe'l Cassino del Comers, y que bastaria tot sol pera acreditarlo de calígrafo de primer ordre.

—¿Y qué no ha vist vosté la *Academia-Barba*?—me preguntá l'Antonell, al enterarse de ma visita al senyor *Puigmartí*.

Al respondreli que no, m'acompanyá cap al carrer de Sant Pau, ahont té son taller de estudi y sa academia lo don *Joseph Barba y Formen*, que també ensenya las *Bellas Arts* y la *Caligrafia*, distingintse com á pintor pera sa especialitat en los retratos.

Així que vaig entrar me sorprengué lo d'en *Sagasta* per sa extraordinaria semblansa. Está en actitud d'enrahonar, com quan se'l veu missarejant per lo saló de Conferencias.

Té'l senyor *Barba* ben montada sa academia, y en las assignaturas de dibuix segueix lo mateix método que s'observa en l'*Academia de Bellas Arts de Barcelona*, dant la deguda importància al dibuix de lo antich y al estudi del natural. Ensenya lo paisatge y la perspectiva, y molt especialment la caligrafia d'adorno en tots los caràcters de lletra. Son ayre es d'artista italiá; però es catalá, y de debó.

Podria haverhi á Tarrassa una mica més d'afició á aquestas arts; però axò's conseguirá sens dubte quan passi aquest período de lluyta que avuy atravesa l'industria. Al despedirme del senyor *Barba*, felicitantlo, va promètem enviaros algun dibuix pera LA ILUSTRACIÓ.

* *

¡De camp!

Alguns amichs volen que conexi y disfruti bè del de Tarrassa, y aprofitant la hermosíssima tarde d'un diumenge, ja'ns trobém á dins del cotxe que ha de portarnos al mas de ca'n *Folguera*, don *Ma-*

REVISTA DE TEATRES

rian Ballber, lo mestre d'obras senyor Carpinell y un seu fill jove, en Ventalló, l'Antonnet y un servidor de vostés, com á personas majors, acompanyats d'un hermós noy del senyor Ballber y d'una preciosa pibilleta d'en Ventalló.

A la sortida de poblat, á má dreta, apartem ab tristesa la mirada de las ruinas del Vapor Tarras-sench y seguim per una carretera d'accidentadas curvas, trobanti diversos grupos de treballadors que fan alegrement á peu lo mateix camí. Al cap de poca estona, de totes las sorprenents bellesas del paisatge que's desplega á dreta y esquerra, y que s'exten allá lluny entre las vessants de las montanyas absorbeix preferentment nostra atenció Sant Llorens de Munt ab los recorts que en brollan. Lo panorama que's descobreix desde ca'n Folguera es majestuós y bellíssim sobre tota ponderació, contentint en sas fondaladas valls las més hermosas del Vallés dintre del magnífich enquadrament d'aquellas montanyas.

Cullirem moltes violetas, esbarjentnos per la montanya; tot seguit tornarem á reunirnos, y lo senyor Carpinell, que's un distingit fotògrafo, nos tingué un moment sota l'acció de son aparell de campanya, pera que axís com conservarém en la memoria forada tan agradable, poguém guardarla també en la cartulina.

Després devorarem un suculent berenar ab tota la gana que despertan los ayres de montanya. Lo plat que fou de ma preferencia era de conill de bosch rostit á la brasa, ab pá moreno, tot assahonat ab los acudits de l'Antonell, lo númen d'en Ventalló, l'amable discreció d'en Ballber y la alegría de tots.

Per cert que tot seguit trobarem á faltar á l'Antonell, y quan lo creyam perdut, lo trobarem entre una colla d'obreras de la fábrica, jugant á saltar la corda ab una vella més axerida que una xicoteta.

La tornada fou animadíssima. L'Antonnet va dirme:

—Vingasen vosté aquí algun día d'istiu y anirém á la Barata, incomparable finca del propietari que li dona aquest nom. Es lluny; però allí sí que hi veurá vosté'l camp en tota sa magnificencia.

Vaig promètreli, y si Deu ho vol, ho cumpliré.
L. GARCÍA DEL REAL.

Passaré per alt las representacions d'Espanya en lo Principal, que tocan á son fi, y las representacions de La Bruja, en lo Tivoli, per la companyia Cereceda. Aquesta Revista la dedico exclusivament als estrenos, y lo primer d'ells es, cronològicament parlant, lo de l'òpera Modella, del mestre Bimboni, actual director del teatre Lírich.

Lo mestre Bimboni, que l'any passat vá ferse seu al públich ab la interpretació que doná al preciós Orfeo, ha acreditat ab la seva òpera qu'es un compositor de mèrits recomanables, però que té un defecte: es italiá, y per més qu'instrumenta admirablement y té tendencias modernas que li foren aplaudidas, á lo mellor recorda sa patria musical y surt ab reminiscencias italianas que no són del gust de la majoria.

Lo mestre Bimboni ha tingut de llyutar ab un altre inconvenient, y es la inverossimilitud del llibret, que li deslluheix molt lo mèrit musical.

Los demás estrenos han sigut per la companyia Mario. De primer, Las personas decentes; després, Mamá suegra y La Bofetada, y finalment, Creced y multiplicaos. De tots aquests, decididament son los mellors Las personas decentes, de Gaspar, que recorda bastant Los hombres de bien, de Tamayo, xiulats á Barcelona quan en lo Liceo los estrená la companyia Parrenyo, y La Bofetada, de Novo y Colsón; Mamá suegra es arreglo de La Belle Maman, y Creced y multiplicaos del italiá La famiglia Barillotti. Lo género assaynetat d'aquestas duas no fou del gust del públich, que si bé riu un poch durant la representació, protestá després quant s'adoná de la cruessa de las situaciones y dels xistes.

Las personas decentes tenen un castís llinguatge y escenas admirablement preparadas, qualitats totes que revelan á Gaspar; mes la falta de veritat en l'argument y la pintura dels personatjes, feta solsament en blanch y en negre, y encara mellor dit en blanch sobre fondo negre pera ferlos més horribles, no son dignes del talent del autor de La Levita; la nit del estreno estava molt confiat del bon èxit, y lo primer acte vá confirmar mas ideas; mes lo segon y ters las destruhiren ben prompte ab la realitat.

També s'ha representat Mam'zelle Nitouche, en la que la senyoreta Guerrero está molt bé en son paper de colegiala. Al senyor Rossell lo vaig trobar un poch exagerat.

En lo teatre de Catalunya s'ha estrenat Las doce y media y.... sereno, quadro de costums de Manzano y música de Chapí. Fou molt ben rebut, y crech que será de durada en los cartells de la Empresa. També á benefici de la senyora Alvarez ¿Quién se casa?, y á benefici del senyor Palmada La Romería

de Miera, un idili santanderí dedicat á en Pereda. Abduas obras passaren bastant fredament.

Lo teatre Gayarre fá una bona campanya ab lo repertori d'òpera. Es veritat que la companyia es de lo bó que's pot reunir, tractantse d'un teatre á mòdich preu d'entrada. Las senyoras Ferretti, Muñoz y Arrieta interpretan molt bé las partituras, y ls senyors Sotorra y Planas fan lo que poden pera repartirse ab ellas los aplausos. Sonámbula, Africana, Gli Ugonotti y Rigoletto son las obras que han fet més farrolla aquests darrers días.

Lo senyor Alegría logra reunir en lo circo Equestre de la plassa de Catalunya la societat més escullida de Barcelona, especialment en los días de Moda. No pot dexar de succehir axis, tractantse d'un empresari que arriba á marejar al capritxo més exigent, á copia de novetats que se succehexen unas darrera d'altres, com los vidres en la llanterna mágica.

Las darreras celebritats qu'han vingut son los Chiarini, los Wilmot y Lester, los Eddy's, y finalment lo domador August Gomez da Silva, ab sos sis braus ensinestrats. No sé pas qué ponderar com á mellor entre tot aquest bé de Deu d'artistas; axis es que recomano á mos lectors que vajan á veure'ls tots, segur de que m'ho han d'agrahir.

X.

LLIBRES REBUTS

Conferencias dadas en el Ateneo Barcelonés, relativas á la Exposición Universal de Barcelona.—La Junta directiva de l'Ateneo ha tingut lo bon pensament de colleccionar en un volum de 750 planas, de 22 per 15 centímetres, la sèrie de conferencias donadas l'any passat pe'ls socis del mateix, relativas totes al Certámen Universal de nostra ciutat. Vá al frente l'acort pres en 21 de novembre de 1888 de celebrar aquestas interessants vetlladas, y lo discurs qu'en la inauguració de las matexas vá pronunciar lo President Sr. Coroleu.

Pera judicar de la importancia de las matexas, transcribim l'index de totes ellas:

«Fenómenos estadísticos sociales determinados por la Exposición, por D. Juan Salas y Antón.

El Comercio y la Exposición, por D. Celestino Paris.

Estudio de la Sección Arqueológica de la Exposición, por D. José Ferrer y Soler.

En todas las Perfumerias y Peluquerias de Francia y del Extranjero.

La VELOUTINE

POLVO de ARROZ especial PREPARADO AL BISMUTO.

Por CH. FAY, Perfumista

9, Rue de la Paix, 9, PARIS

VICHY CATALA

AYGUAS HIPERTERMALS, ACÍDULAS Y BICARBONATADAS, ALCALINAS

Adoptadas per los Hospitals y receptadas per los metjes.

De incomparables resultats en las malaltias del Ventrell, dispesias ácidas, pútridas, flatulentas, gastrálgicas ó dolorosas, gastricisme per abusos d'alimentos ó begudas; del Fetxe, congestions, cálculs, infarts crónichs; del Ronyó, petis cálculs de la Melsa; de la Próstata; inflamacions crónichs de la Matriz y esterilitat consegüent. Recomanadas en las anémias, per lo ferro que contenen, lo mateix que en los dartsos escrofulosos, en las reumátides, etc., etc. No tenen rival en la convalescencia de totes las malaltias en que hi hagi pérdida d'apetit.

Premiadas en diferentes Exposicions y ab Medalla d'Or en la universal de Barcelona, y en la de Nápolis (1884).

De venta en todas las farmacias, droguerias y depósitos d'ayguas

Representant general: Doctor D. LLUIS CLARAMUNT, Platería, 70, 2.ª, Barcelona

183 LITROS PER MINUT

TALLERS D'EBANISTERIA Y DECORAT D' HABITACIONES DE

JOAN SANCHEZ

Möbles d' art de totes épocas y estils, y muebles económicos de fantasía y capritxo.

Montaner 133 y 135, entre'l de Mallorca y Provensa

BARCELONA

VERDADEROS GRANOS DE SALUD DEL D.º FRANCK

Aperitivos, Estomacales, Purgantes, Depurativos

Contra la Falta de Apetito, el Estreñimiento, la Jacqueca, los Vahidos, Congestiones, etc.

Dosis ordinaria: 1 á 3 granos

Noticia en cada caja

Exigir los Verdaderos en CAJAS AZULES con rótulo de 4 colores y el Sello azul de la Unión de los FABRICANTES.

Paris, Farmacia Leroy y principales

Falta de Fuerzas

ANEMIA - CLOROSIS

EL HIERRO BRAVAIS

Ensayado por los mejores médicos del mundo, pasa inmediatamente á la economía sin causar desórdenes. Reconstituye y vuelve á dar á la sangre el color y vigor necesarios.

Cuidado con las falsificaciones y numerosas imitaciones.

Exigir la firma R. BRAVAIS, en rojo.

DEPÓSITO EN LAS PRINCIPALES FARMACIAS.

Por Mayor: 40 y 42, r. St-Lazare, Paris

XINXETAS DE DOBLE SERVEY

MOLT CURIOSAS, MOLT BONICAS.

30 horas de bona claror ab olis dolents, y 4 días ab olis purs.

La capsa per 100 serveys: 25 cèntims.

En todas las botigas á la menuda y COMISIONISTAS.

Naveau & C.º, 22, rue Dussoubs, Paris.

El mejor dentífico mas agradable y, sobre todo, mas Higienico:

Agua de Philippe

empleada con la

Odontalina

PASTA DENTARIA, VERDADERO GARMIN DE LA BOCA

PARIS HERMELIN, 24, r. d'Enghien

SERVEYS de la

Companyia Trasatlántica

DE BARCELONA

— JULIOL 1890 —

Línea de las Antillas, New-York y Veracruz:

Lo día 10, de Cádiz, á Puerto-Rico, Habana y Veracruz, lo vapor MONTEVIDEO.

Aquest vapor sortirà de Barcelona'l 5.

No s'admet carga la vigilia de la sortida.

Lo día 20, de Santander, á Coruña, Puerto-Rico, Habana y Veracruz, lo vapor ALFONSO XIII.

Lo día 30, de Cádiz, á las Palmas, Puerto-Rico, Habana y Veracruz, lo vapor ALFONSO XII.

Línea de Colón: Lo día 15, de Vigo, á Puerto-Rico, Habana, Santiago de Cuba, La Guayra, Puerto-Cabello, Sabanilla, Cartagena y Colón, lo vapor SAN AGUSTIN.

Aquest vapor sortirà de Barcelona'l 8.

No s'admet carga la vigilia de la sortida.

Línea de Filipinas: Lo día 25 de Barcelona, á Port-Said, Aden, Colombo, Singapoor y Manila, lo vapor ISLA DE PANAY.

No s'admet carga la vigilia de la sortida.

Línea de Buenos Aires: Lo día 1 de Agost, de Cádiz, á Santa Cruz de Tenerife, Montevideo y Buenos Aires, lo vapor CATALUNA.

Aquest vapor sortirà de Barcelona'l 27.

No s'admet carga la vigilia de la sortida.

Serveys d'África.—Línea del Marroch: Lo día 18, de Barcelona, á Málaga, Ceuta, Cádiz, Tánger, Larache, Rabat, Casablanca, Mazagán y Mogador, lo vapor RABAT.

Servey de Tánger: De Cádiz á Tánger los diumenges, dimercres y divendres, y de Tánger á Cádiz, los dilluns, dijous y dissabtes, lo vapor TANGER.

Per més informes, á Barcelona, los Srs. Ripol y Comp.ª, plassa de Palacio, cantonada al carrer de la Marquesa.

La Exposición por fuera, por don José Ixart.

Los Ingenieros de montes en la Exposición, por D. Rafael Puig y Valls.

De la Pintura y Escultura en la Exposición, por D. José Luis Pellicer.

La economía de combustible en la Exposición, por D. José Maciá y Bonaplata.

Relaciones industriales de la Exposición, por D. José María Serrate.

Filipinas en la Exposición Universal, por D. Graciano López Jaena.

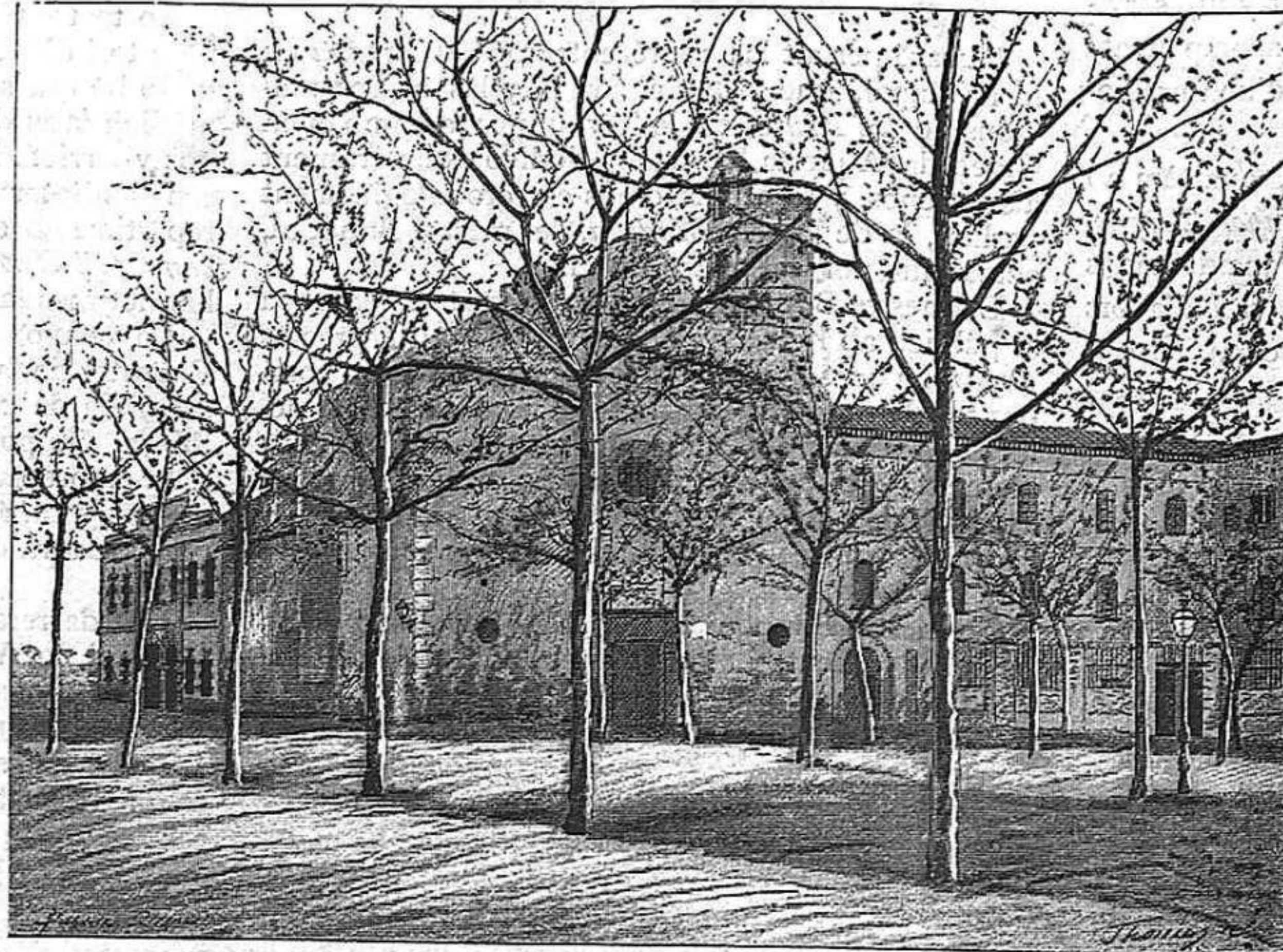
Las pequeñas industrias en la Exposición, por D. Juan Tutau.

La Agricultura en la Exposición, por D. Ignacio Girona y Vilanova.

Las Instalaciones marítimas en la Exposición, por D. José Ricart y Giral.

Los Vinos en la Exposición, por D. Federico Benésat.

La Electricidad en la Exposición Universal, por D. Antonio Suárez Saavedra.

TARRASSA: LA PRESÓ, L'CARME Y L'HOSPITAL, DIBUIX PER J. SUBIETAS-LLEOPART.

La Medicina en la Exposición, por el Dr. D. Agustín Bassols y Prim.

El Congreso Económico en la Exposición, por D. Eusebio Passarell.

Apuntes bibliográficos y noticia de los manuscritos, impresos y diplomas de la Exposición, por D. Francisco de Bofarull y Sans.

La Higiene, por D. Luis Góngora.

La Fotografía en la Exposición, por D. Rafael Calvet y Patxot.

Las Artes industriales, por D. Salvador Sanpere y Miquel.

La Exposición en concepto, por D. Joaquín Fontanals del Castillo.

La Exposición y los transportes, por D. Ramón Joyé.

Crítica del ayuno Ricci, por don Javier Benavent y Camón.

Mi criterio acerca de la Exposición, por D. Francisco Vila y Lletjós.

La Industria lanera en la Exposición, por D. Pedro Bosch y Labrás.

Agrahim al «Ateneo Barcelonés» l'envío de son important volum.

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

TELÉFONO N.º 156

LAURIA, 144

J. THOMAS & C^{IA}

BARCELONA

FOTOGRAFAT Y FOTOTIPIA

Reproduccions fotogràfiques de dibuixos de totes classes, cartes geogràfiques, plans, música, estamperia, fonsos d' accions, etc., etc.

PROCEDIMENT NOU DE GRABAT QUÍMICH

pera la reproducció directa d' objectes presos del natural, vistas, monuments, quadros, aquarelas, bronzes, medallas, tapiceries y tota classe de catálechs artístichs é industrials

FRNET-BRANCA
Especialidad de BRANCA HERMANOS, Milán.
Grandes recompensas en las Exposiciones Internacionales.
El Fernet-Branca es el licor más higiénico conocido. Veinticinco años de éxito en Europa, América, Oriente y Africa; recomendado por los principes de la Medicina, y extendido su uso en los hospitales.
Efectos garantidos por los certificados de las autoridades, de los médicos, etc.
Representados por los Sres. Polli y Guglielmi.—Barcelona.
Concessionaris per l'América del Sud: C. T. Hofer é C^o.—Génova.

VI DE TAULA
Cullita particular de l' hisenda «INDIANO»
➤ **BALLESTÀ** ◀
PREMIAT
ab Medalla de Plata, en la Exposició Aragonesa de 1885 y Medalla d'or en la de Barcelona 1888
Preu: 50 cèntims ampolla
BODEGA:
Plassa del Duch de Medinaceli, 6
BARCELONA

El VINO de **PEPTONA CATILLON** restablece las fuerzas, las digestiones, el apetito. Es el mejor reconstituyente de las personas debilitadas por la edad, el crecimiento, las enfermedades
DEL ESTOMAGO
LANGUIDEZ, ANEMIA, etc.
Su grandioso exito ha dado origen á muchas imitaciones; debe, pues, exigirse la firma CATILLON.
3, Boulevard Saint-Martin, Paris y en las buenas farmacias.
MEDALLA EN BARCELONA, 1888

LIMPIEZA SIN RIVAL
Lo viejo se vuelve nuevo!!
PASTA BROOKE
(MARCA MONO)
Hace el trabajo de un DÍA en una HORA.
Este maravilloso producto es indispensable para limpiar, fregar, frotar y pulir metales, mármol, puertas, ventanas, hules, espejos, suelos, utensilios de cocina, etc., en una palabra, todos los objetos de toda casa, tienda, almacén ó buque.
Limpia las manos grasientas y manchadas, y es el mejor extractor de orin y suciedad.
De venta en todas las droguerías.
Depositarios: Sres. Vicente Ferrer y Compañía, Hijos de J. Vidal y Ribas y José M. Roca

PIESSE & LUBIN
Fabricantes de Perfumones de todas cuantas flores exhalan fragancia
AROMAS DULCES
OPOPONAX LOXOTIS FRANGIPANNI PSIDIUM Y MIL OTRAS
Se vende en todas partes por los Perfumistas y Drogueros
New Bond Street Londres
Cuidados contra imitaciones! El legítimo está firmado Piesse & Lubin. TRADE MARK: MARKUS DEER.

SALICILATS BISMUT CERI
Recomanat per la Real Academia de Medicina. **DE VIVAS PÉREZ** Recaptats per los metges d'Espanya y Ultramar.
Adoptats en los hospitals y la Marina, **PERQUE CURAN INMEDIATAMENT, COM CAP ALTRE REMEY** empleat fins al dia, tota mena de vomits y diarreas: dels tísichs, dels vells, dels noys, cólera, tífus, dissenterias, vomits de las criaturas y de las embarazadas, catarros y úlceras del estómach, piroxis ab eruptes fèitís. Cap remey ha alcansat dels metges y del públich tant favor per sos bons resultats com nostres.
SALICILATS DE BISMUT Y CERI,
que's venen en totes las farmacias d'Espanya, Ultramar y América del Sur.
Cuydado ab las falsificacions, perque'ls altres no darán lo mateix resultat. Exigiu la firma y marca de garantia.
PREUS: En tota Espanya, la capsa gran, 3'50 ptas.; petita, 2 ptas.
Dipòsit general: Almeria, FARMACIA VIVAS PÉREZ desde hont se remetien á totes parts, enviant 75 cèntims més per certifiat.
AL EN GROS: Madrid: M. Garcia, Sociedad Ibero-Universal y J. Hernandez.—Barcelona: Societat Farmacéutica, Fills de J. Vidal y Ribas y Alomar y Uriah.—Havana: Lobé y C^o, farmacia y drogueria de José Sarrá.—Puerto Rico: Fidel Guillemety.—Mayagüez: Guillermo Mulet.—Manila: D. Pablo Schuster.—Buenos Aires y Montevideo: en totes las principals farmacias.

ASMA y CATARRO
Curados por los **CIGARRILLOS ESPIC**, 2 fr. la Caja.
Opresiones, Tos, Constipados, Reumas, Neuralgias
Venta por Mayor: PARIS, J. ESPIC, rue Saint-Lazare, 20.
Exigir esta firma sobre cada cigarrillo.
Depósito en todas las Droguerías y Farmacias de España.

APARATO COMPRESIVO de A. BESLIER
Para la CURA radical de la **HERNIA OMBILICAL** de los Niños y Adultos
Sencillo, cómodo, muy facil de aplicar, no incomodando y suprimiendo completamente toda clase de vendajes, vendas y cintas. Compónese de rodajas sobrepuestas del **Espardrapo de Muérdago de Beslier**.
MODELO PEQUENO (Nº 1) para niños: 7 cent. 1/2.
MODELO GRANDE (Nº 2) para niños: 9 cent. 1/2.
MODELO SUPERIOR (Nº 3) para adultos: 12 cent.
MODELO GRANDE SUPERIOR (Nº 4) para adultos: 15 cent. 1/2.
MODELO GRANDE SUPERIOR (Nº 5) para adultos: 20 cent.
MODELO GRANDE EXTRA SUPERIOR (Nº 6) para adultos: 22 cent.
A. BESLIER, 13, Rue de Sévigné, PARIS